

בית ספר "הר-וגיא"

04-6942320

קיבוץ דפנה

עבודה חיצונית במדעי החברה

בנושא-

הקשר בין רמת הקרבות של החייל

לבין עמדותיו בנושא

התגבות כנגד טרור

העבודה נכתבה ע"י חגיית זינברג

ת.ז. 39810270

טל. 04-6997280

מנחה - אורנה זינברג

חשון תשס"ב, 2001 נובמבר

תוכן העניינים

4	הקדמה
	מבוא
8	פרק 1 – צה"ל וחייליו
8	1.1 צה"ל, הגדרות
11	1.2 צה"ל כארגון
21	פרק 2 הטרור
21	2.1 הגדרות לטרור
23	2.2 ארגוני טרור במדינת ישראל
23	2.3 ארגונים איסלמים
30	2.4 אינתיפאדת אל-אקצה
32	2.5 הטרור העולמי
	פרק 3 טרור ודעת קהל
	3.1 דעת קהל – הגדרה
	3.2 הצגת שלושה מחקרים שנערכו בעבר בנושא:
	דעת קהל בנושאי ביטחון
	3.3 הטרור, גמישות או נחישות- בעיני קצינים במיל', אנשי רוח ואישי ציבור
	פרק 4- חיילים וזהותם
	4.1 גיבוש הזהות
	4.2 סוכני החיברות
	4.3 גיל ההתבגרות
	4.4 התבגרות
	4.5 תקופת הצבא
	פרק 5- הסבר הסוגייה על פי תיאוריה מתחום מדעי החברה
	חלק ב' מחקר השדה מבוא למחקר השדה
	מבוא למחקר השדה
	השאלון- חלוקת תשובות הנבדקים במחקר
	דיון ומסקנות
	סיכום
	עבודה זו בדקה עד כמה משפיעה רמת קרביות של החייל, על דעותיו בנושאי טרור
	בחרתי לבדוק שאלה זו ע"י שאלון. בשאלון, נשאלו 16 שאלות הבוחנות את יחסי החיילים בתחום ההתנהגותי,
	הקוגניטיבי והרגשי.
	ממצאי השאלון אינם חד משמעיים כפי שניתן לראות במחקר השדה.

חלק מהממצאים תמכו בהשערת המחקר שלי – "חיילים עורפיים יהיו פחות קיצוניים בדעותיהם". היו ממצאים

שנגדו את השערת המחקר, חיילים עורפיים יהיו פחות קיצוניים בדעותיהם.

ביבליוגרפיה

הקדמה

את העבודה התחלתי לארגן בסוף שנה שעברה. אחי התגייס לצבא ליחידה קרבית והצטרף לאחותי שגויסה שנה לפניו, ומשמשת כקצינה עורפית. בבית הרגשתי "רעידת אדמה" אחי ואחותי עם חבריהם לצבא מנהלים ויכוחים בנושאים רבים, והתגלה לי שיש שוני בדעות חיילים קרביים לחיילים עורפיים, הנושא עניין אותי ולכן בחרתי בו כנושא לעבודה, בסוף שנה זו אתגייס גם אני. בעבודתי זו אחקור את הקשר בין רמת הקרבות של החייל לבין עמדותיו ותגובותיו כנגד הטרור.

השאלות עמן תתמודד העבודה יצאו מהשסע החברתי בו נמצאת מדינת ישראל בעת מלחמת אינתיפאדת אל-אקצה, ומהלוחמה בטרור לה אנו נקראים יום יום. את אוכלוסיית המחקר שלי אבחר מהחיילים בגיל גיוס חובה, (אתן לאחי שאלונים שיחלק לחבריו הקרביים, ואתן לאחותי המשרתת ביחידה עורפית שתפיץ את השאלונים בין חבריה ליחידה.) בכך גיל הנשאלים יהיה זהה.

בצבא, כמו בכל מסגרת חברתית אחרת, השפה משקפת את אופן ראיית המציאות, והיא טעונה ברגשות מוכרים ומובנים ובאה לידי ביטוי באופן ההגייה, בחיתוך הדיבור, ברצף הדיבור ועוד. לכן אבחר בשאלון שיציג דעות שישקף את רוח התקופה בימים אלו.

הנושא שבחרתי לחקור התעצם, ולא מרפה מהחברה הישראלית – פלשתינית. הטרור נמצא בכל. אירועים ופיגועים במהדורות החדשות מדווחים כמעט "נורמה". הביטחון נעלם. במהלך כתיבת העבודה ראשי המדינה התחלפו, את ראש הממשלה מטעם המערך מר אהוד ברק החליף מר אריאל שרון ממפלגת הליכוד, שהקים ממשלת איחוד לאומית הנאבקת בטרור הפלשתיני בתוקפנות וביחחות בו זמנית.

אני רוצה להודות מאוד מאוד, למנחה שלי הגב' אורנה וינברג, מורה לסוציולוגיה מבית ספר "עיינות ירדן", שהיוותה מקור תמיכה ועזרה עצום, וסיוע קבוע בכל מהלכה. ולאימי- אורנה וינברג, אשר סייעה לי לערוך את העבודה וייעצה לי לכל אורך הכתיבה.

מקווה שתהנו מהעבודה,

חגית וינברג

מבוא

ארץ ישראל היא ארץ פלורליסטית ושסועה כמעט בכל מערכותיה. את הביטוי של השסעים ניתן למצוא השקם וערב בחיי היום יום בטלוויזיה, ברדיו, בעיתונים, במקומות העבודה, במקומות הבילוי, ועוד. אחד השסעים המרכזיים, הקשור קשר הדוק לעבודתי, הוא השסע היהודי – ערבי. שסע הנותן אותותיו בכל תחומי החיים, בצורה מאוד חזקה, מאז אירועי אוקטובר 2000. גם השסע היהודי – פלשתינאי, שסע שהחל עוד לפני קום המדינה, החריף ומחריף מאירועים אלו עד לכדי מעשי טרור יום יומיים.

בשנת 1987, פרצה אינתיפאדה לראשונה. בשטחים החלו ליידות אבנים, להשליך בקבוקי תבערה ולהפגין. מאז, הגיעו ראשי הממשלות להסכמים שונים עם המנהיג ערפאת (הכם השלום בין רבין לערפאת שנחתם באוקטובר 1993) והיו תקופות רועשות יותר ותקופות רועשות פחות. מאז פרוץ האירועים, באוקטובר 2000 הגיעה האינתיפאדה לשיאים שלא נראו. הפעם הנשק נשק חם. פיגועים המוניים, פיגועי ירי בשטחי הקו הירוק ומחוצה להם.

בעבודתי זו אתמקד בעמדותיהם של חיילים (אשר מתמודדים יום ולילה, עם המצב המתואר לעיל, עם בשטח עצמו כלוחמים, ואם בעורף בתפקידים שונים.) לגבי התגובות שיש להפעיל כנגד טרור בכלל, וטרוריסטים בפרט.

שאלת המחקר שלי היא – " האם קיים הבדל בין שתי קבוצות חיילים (קרביים/ עורפיים) בעמדותיהם", הנחתי, שאכן קיים הבדל – החיילים הקרביים המתמודדים באופן אקטיבי עם הטרור יהיו קיצוניים בעמדותיהם כלפי הטרוריסטים, לעומת החיילים העורפיים שנגיעתם בנושא יכולה להיות לעיתים דרך התקשורת בלבד. **אני שואלת את עצמי – האם העובדה שהחייל הקרבי " חי את המלחמה", אכן תשנה את דעותיו לקיצוניות יותר?!**

סבורני שכן.

אחת מהנחותיי במחקר זה, אשר עליה אני מבססת את שאלת המחקר שלי גם כן, היא כי בתוך כל קבוצה נחקרת תהיינה הדעות והעמדות, הן במרכיב הרגשי, הן במרכיב ההתנהגותי, והן במרכיב הקוגניטיבי דומות ברובן, וזאת תוך התבססות על טענותיהם של תאורטיקנים שונים, הגורסים כי "מאחר והתרבות הינה נרכשת, ולא מולדת, ומאחר וכל פרט ופרט גדל ומעצב את זהותו במסגרת אחרת, סביר להניח שהעמדות, הדעות והאמונות תהיינה שונות, בין אנשים המשתייכים למסגרות שונות. (לצורך העניין, יחידה קרבית לעומת יחידה עורפית).

כלומר, בתהליך החיברות מעצב הפרט את זהותו ובתוך כך מגבש עמדותיו, והאנשים איתם הוא בא במגע. (במחקר שלי, בעיקר קבוצת השווים שלו כסוכנת חיברות) משפיעים עליו.

העבודה תחולק לשני חלקים:

החלק הראשון הוא החלק התיאורטי.

בחלק זה יסקרו מספר נושאים בעלי קשר רציף בניהם. ראשית אבהיר, מעט על צה"ל, מנגנוניו ותפקידו. בהמשך אביא מידע על הטרור, ודעות לכאן ולכאן. לאחר מכן אציג את זהות החיילים ולבסוף ארחיב על התנהגות החיילים.

כן, אציג תיאוריה מתחום מדעי החברה – (קולברג ופיאזה) אשר מנתחת את שלבי השיפוט המוסרי של הפרט. תיאוריה זו תסייע לי להבין בחלק מהמחקר מדוע התקבלו התוצאות כפי שהתקבלו. התיאוריה מבוססת על ההנחה הבסיסית כי קיים איזה שהו צדק אוניברסלי (אמות מידה אוניברסלי), המכתיב שיקולים והתנהגויות של בני אדם באשר הם, לרבות התנהגותם המוסרית.

השאלון – (ראה נספח 1) עליו מתבסס החלק המעשי, מציג שאלות ומצבים אשר מצריכות את הפרט לשיקול מוסרי.

החלק מעשי, הוא חלקה השני של העבודה, ובמהלכו יערך ניתוח תוצאות שהתקבלו מהשאלות בשאלון. השאלות יתייחסו לשלושת מרכיבי העמדה- הקוגניטיבי, ההתנהגותי והרגשי.

המחקר יהיה בקנה מידה קטן יחסית, ולכן הסיכוי לבעיות שתתעוררנה הוא גדול יותר.

השאלון יופץ על ידי אחי ואחותי, שהם חיילי, דבר המונע ממני לפקח על העברתם.

בעיה נוספת היא שהחיילים יכולים לשבת ביחד בעת מילוי השאלון ולהשפיע זה על זה.

כן, המציאות העכשווית "טרור בשיאו" רועשת וגועשת מתמיד.

היא עשויה להשפיע על עמדות ידועות של החיילים. שפע ידיעות בדרך-כלל, עלול לשנות את התוצאות. לסיכום,

בעבודתי זו אנסה לבדוק עד כמה השתייכות הפרט לקבוצה מסוימת אכן מעצבת את תחושותיו, עמדותיו, אמונותיו ודעותיו. עד כמה יש השפעה על קבוצת השווים? האם גיל ההתבגרות בשיאו, בו נמצא החייל, משפיע

גם כן. האם סוכני חיברות אחרים כתקשורת ומשפחה, או תנועות הנוער משפיעים גם הם על החייל?

האם האירועים הקשים המתחוללים במדינתנו, ומחוץ לגבולותיה מבטלים את השפעתם של כל הגורמים שצויינו ומביאים את החייל לחשוב אחרת??

מלך א.

המלך התיאורטי

פרק 1 – צה"ל וחייליו

בפרק זה, ברצוני להכיר ולהעמיק בצה"ל, בהגדרות השונות בו, בערכיו ובצה"ל כארגון. משם, להציג את הקשר בין ארגונו של צה"ל לחיול העורפי והקרבי. זאת על מנת להבין, מדוע ומה משפיע על עמדות החייל העורפי והחייל הקרבי.

1.1 צלל, הגדרות

1.1.1 צה"ל – צבא הגנה לישראל, צבאה של מדינת ישראל. (אביניאון, 1997)

צה"ל הוקם ע"י הממשלה – 28.5.1948 עם סיום ישיבת מועצת העם בו הכרזה מדינת ישראל. חל איסור על קיום כוח מזוין שיפעל מחוץ לצבא. הממשלה הוציאה פקודה להקמת צבא הגנה לישראל. דוד בן גוריון פרק את המחותרות מנשקו ואיחד אותן לצבא אחד. רב אלוף יעקב דורי קבל את המנוי להיות ראש המטה של הצבא וסגנו יגאל ידין. (שייף ודור, 1977)

1.1.2 ייעוד צה"ל – להגן על קיומה של מדינת ישראל, שלמותה, ריבונותה ושלום תושביה, ולסכל מאמצי

אויב לשבש את אורח החיים התקין בה. (<http://www.idf.il/hebrew/news/main.stm>)

1.1.3 עיקרי תורת הלחימה המובילים את בניין הכוח בצבא הגנה לישראל הם שמירה על רמה מבצעית,

אסטרטגיה הגנתית, ניסיון למנוע מלחמה בדרכים מגוונות, השגת הכרעה וגמר לחימה בלוח זמנים קצר, **לחימה** בבט"ש גרילה ו**נרור**, מערכת התרעה משוכללת, צבא יבשה סדיר קטן וכוח מילואים גדול, זרוע אויר וים מבוססות על סדיר, מערכת ימ"חים ומערכות תנועה ותובלה, תיאום בין זרועי ובין חילי, העברת הקרב לשטח אויב במהירות, השגת יעדי המלחמה במהירות וטקטיקה התקפתית.

1.1.4 הקוד האתי של צה"ל "רוח צה"ל" כתעודת זהות ערכית ונורמטיבית של צה"ל כגוף העומד ביסוד

כל פעולות הצבא אצל כל חייל וחיילת במסגרת הצהלית. "רוח צה"ל" מכילה 11 ערכים כבר שש שנים (שנוסחו ע"י השר פרופ' אסא, לאחרונה חל שינוי/הוספה):-

דבקות במשימה, אחריות, אמינות, דוגמא אישית, חיי אדם, טוהר הנשק, מקצועיות, משמעת, נאמנות, נציגות וערך הרעות. אלו כללי יסוד לפיהם ינהגו כל החיילים, המפקדים, היחידות וחיילות והם משמשים בעיצוב דפוסי הפעולה. על פי "רוח צה"ל" כל המשרתים בצה"ל יחנכו ויבקרו עצמם וזולתם. שלושת המסורות:-

* מסורת העם היהודי לדורותיו.

* מסורת מדינת ישראל, על עקרונותיה הדמוקרטיים, חוקיה ומוסדותיה.

* מסורת צה"ל ומורשת הלחימה שלו כצה"ל.

החובה לעמוד במשימה ולנצח במלחמה תהיה המצפן בכל מאמץ להגיע לאיזון במערכת הערכים וכללי היסוד החותרים לשמור על צה"ל כגוף ערכי ואיכותי, הממלא כראוי את חובותיו ומשימותיו.

הרמטכ"ל אישר באוגוסט 2001 בישיבת המטה הכללי את הקוד האתי שניסח קצין חינוך ראשי תא"ל אליעזר שטרן באמצעות ועדה מיוחדת, והערך "אהבת המולדת ונאמנות למדינה" בא להחליף את הערך הכללי "נאמנות".

השר לשעבר פרופ' אסא, התנגד להכללת הערך "אהבת המולדת" בקוד האתי בנימוק שלא ניתן לדרוש מהחיילים "אהבה". מנגד, גופים פוליטיים מהימין מחו על כך שאין ערך המבטא את הזיקה לארץ בקוד האתי של צה"ל. המונח "מולדת" נבחר במקום "ארץ" על מנת שלא תתעורר מחלוקת בשאלה, מה הן גבולות הארץ שאותה על החיילים לאהוב.

(רפפורט, 12.8.01 ידיעות אחרונות)

להלן יופיע הסבר קצר אודות כל אחד מהערכים האתים בצה"ל;

1.1.5 ערכי צה"ל

דבקות במשימה היא היכולת והנכונות להילחם באומץ לב, מול סכנות גם במצבים קשים ביותר, ולהמשיך ולחתור להשגת המטרה, בהתאם לנסיבות באופן מלא וביעילות, בשיקול דעת ולא בפזיזות, חרף כל קושי, לחץ ומצוקה ואף חרף סכנה לחייהם.

אחריות כל חייל וחייל היא בשותפות מעשית שלהם ונכונותם למצות את היכולת המרבית, בהגנה על מדינת ישראל וריבונותה על חיי האזרחים ושלומם, במסגרת הסמכויות הנתונות להם בצה"ל. בביצוע מלא ונחרץ של תפקידם תוך מעורבותם, יוזמתם ושקידתם תוך נכונות מובהקת לקחת חלק בכל תוצאה.

אמינות החיילים היא הדרך לבצע כל פעולה צבאית באופן מושלם, על יסוד מיומנות מעשית, מתוך אמונה והכרה שהם פועלים במקצועיות ומתוך נכונות מתמדת להציג דברים כהווייתם, בתכנון, בביצוע בדיווח-אמת, בשלמות ובדייקנות, באומץ, בכנות ובהגינות.

דוגמא אישית נדרשת מהחיילים לסביבתם בפעולותיהם ובהתנהגותם, ליצור, לקיים ולטפח הזדהות הדדית ואחריות משותפת לביצוע התפקידים ולהשגת המשימות בדרכים הנכונות בכל תחומי פעילויות הצבא.

חיי אדם הם קדושים ויבואו לידי ביטוי בתכנון שקול ומדויק באימון מושכל ובריחוקי ובביצוע נכון, בהתאם למשימה, במידת הסתכנות ראויה וזהירה. באופן מקצועי ובמאמץ מתמיד להקטין את הפגיעה בנפש להצלחת המשימה.

טוהר הנשק מחייב שימוש בנשק ובכוח באופן מרוסן, בעת ביצוע המשימה, ללא פגיעה מיותרת בחיי אדם, בגופו, בכבודו ובכבודו. הכוונה לאזרחים חסרי ישע, לחיילים בעת מלחמה ופעולות ביטחון שוטף בעת רגיעה ובזמן שלום.

מקצועיות החיילים בביצוע משימותיהם תוך חתירה למצוינות ושיפור הישגים אישיים ויחידתיים. להרחיב את הידע ושכלול מיומנויות מניסיון ומחקר המורשת ולפי הבנה מתרחבת ומעמיקה של עולם הידע הצבאי שלהם. **משמעת** היא הנכונות לפעול במלוא הכוח לביצוע פעולות נדרשות באופן מושלם לפי הבנתם את הפקודות, ובאופן מוצלח לפי רוחן ונכונות לציית לפקודות, תוך חתירה מתמדת לביצוע מתוך הבנה והזדהות, תוך הקפדה על פקודות חוקיות והתנערות מפקודות בלתי חוקיות. <http://www.idf.il/hebrew/news/main>.

" והגם שפקודה זו הייתה בלתי חוקית בעליל, והם חייבים לסרב לציית לה, לא הועמדו הזוטרים לדין והאחריות מוצתה עם המפקדים בלבד. כך נהגו במקרים בהם הפעילו חיילים את נשקם וירו לעבר תושבים מקומיים, שלא על פי ההוראות, אך בהתאם לפקודות מפקדיהם."

וכך מתאר הפרקליט הצבאי הראשי את המקרה לרמטכ"ל - אל"מ יהודה מאיר, נתן הוראה לחייליו, להוציא תושבים מקומיים מבתיהם ולהכותם עד כדי שבירת עצמותיהם, החלטתי שלא לנקוט צעדים נגד החיילים והקצין הזוטר שביצעו את הפקודה ובחוות דעתי לרמטכ"ל מיום 5.5.89 ציינתי שלהערכת, הפקודה שנמסרה לחיילים הייתה בלתי חוקית, בעליל, כזו שדגל שחור מתנוסס מעליה ושאי-ציות לה הוא לא רק רשות, אלא בבחינת חובה..

נראה בנסיבות העניין, ובעיקר נוכח היותם חיילים זוטרים המצייתים להוראה "מגבוה", לאור המדיניות של ה"יד הקשה", שהוכרזה בתקשורת ועל-ידי מפקדיהם, ונוכח העדר הכלים שהיו בידיהם לפרש מדיניות זו וליישמה לפעילותם היומיומית, כי אין הצדקה להביאם לדין בגין המעשים המיוחסים להם, וכי יש להתמקד, בנסיבות המקרה, באחריות נותני הפקודות ולא מקבליהן" (סטרשנוב, 1994)

נאמנות ומסירות בכל מעשה החייל להגנה על המדינה, על האזרחים ועל הצבא מתוך נכונות מתמדת להילחם, להקדיש את כל הכוחות ואף לחרף את נפשם בהגנה על חיי התושבים ושלום המדינה הריבונית על פי שמירה על ערכי ופקודות חוקי המדינה ועקרונותיה הדמוקרטיים.

נציגות מתבטאת בהכרת החייל בכל מעשה לו הוא נדרש, על הכוח הצבאי שברשותו ועם הזכות להפעיל נתונים כחלק מהצבא וכנציג אחראי המבצע את המוטל עליו מתוקף סמכותו, לפי הפקודות שקיבל בהתאם להחלטות צה"ל בהלימה לחוקי מדינת ישראל ותחת מרות ממשלת ישראל.

רעות חיילי צה"ל היא אחוות לוחמים ומסירות הדדית מתוך נכונות להושיט עזרה ראויה, להיחלץ ולסכן חיים למען הזולת. פעילות זו מקיימת ומחזקת את לכידות יחידתם, תוך שיתוף פעולה מלא בין היחידות, על יסוד אחדות מטרות צה"ל. <http://www.idf.il/hebrew/news/main.stm>

1.2 צה"ל כארגון

ארגון הוא מוסד גג המרכז ומאחד בתוכו גופים או ארגונים שונים, או התארגנות של יחידים למטרה מסוימת (אבניאון 1997)

לצה"ל אפיונים בסיסיים המשתפים לכל ארגון חברתי, אפיונים אופייניים לכל צבא מודרני ואפיונים ייחודיים לו – כצבא ההגנה לישראל. חשוב, שהמתגייס לצבא יבין את אופן פעולתו של הארגון החברתי, אשר בו הוא מתעתד להשתלב לפי חוק המדינה. בחלק זה אציג את צה"ל כארגון, ואעמוד על מאפייניו הסוציולוגיים. כן אתמקד בכמה נקודות נבחרות המשמעותיות למתגייסים.

1.2.1 ארגון מהו?

ארגון הוא קבוצה שחבריה מקיימים בניהם יחסים משניים, המכוונים לפעילויות מתמשכות לשם השגת מטרה. עד כאן יש זהות בין ארגון לקבוצה משנית, אלא, שבנוסף למטרה זו פועל בארגון גם גוף מחליט, המורכב מאדם אחד או מכמה אנשים המחליטים על מטרת הארגון ועל ביצוען.

הסוציולוג הגרמני מקס ובר (אבניאון 1997) הגדיר זאת " יחסים חברתיים המגבילים או חוסמים לגמרי את כניסתם של אנשים מבחוץ, נקראים ארגון Verband אם המנהיג, ואולי גם צוות אדמיניסטרטיבי, בעל סמכויות ייצוג, כופים עליהם את סדר עבודתם" ואכן, לגוף המחליט השפעה רבה על כל מבנה היחסים בארגון, ובידי חבריו סמכות לתת הוראות לשאר החברים בתוקף מעמדם בארגון, ולא מכוח היחסים האישיים שהתפתחו בניהם.

ארגון הוא מושג כוללני יותר מקבוצה. ומורכב ממספר קבוצות שונות, על יחסיהם השונים. הומנס ג'ורג הסוציולוג טען כי מבנה היחסים בארגון דומה למתכונת יחסים בקבוצה אלא שבארגון פורמלי היחסים בין החברים שיטתיים ורציונליים.

ארגונים ייחודיים בעצם קיומם של פעילויות מכוונות ונמשכות להשגת מטרתיה, וקיומם של גופים מיוחדים המפקדים על קבלת החלטות ועל ביצוען- ומכאן צומחות תכונות סוציולוגיות האופייניות להם בלבד.

כן, ארגון פורמלי משקף כאמור מאמץ מתוכנן להגשמת מטרה מסוימת. בארגון, זכויות וחובות החברים, וכן תפקידם בהיררכיה הארגונית, הם הקובעים את היחסים החברתיים בניהם. המישור הפורמלי של יחסים הוא ייחודי לארגון כמבנה חברתי בנפרד מקבוצותיו. יכולת הארגון לשמור על מבנהו הפורמלי ולו גם כאשר מתחלפים בו חבריו היא אחד ממאפייניו העיקריים.

בכל ארגון קיימת חלוקת עבודה, יש חלוקה למדרגים, לאגפים, למחלקות. בכל מידרג יש אוטונומיה מסוימת, סמכות ותחומי ביצוע מוגדרים. העיקרון הפורמלי – עקרון ההתמחות- מנחה את המינויים, הקידום ולפיו האנשים מתמנים לתפקידים בארגון בהתאם לכישוריהם.

ארגון פורמלי הוא היררכי.

הסמכות מואצלת לדרגים השונים לפי החשיבות ולפי המשימות.

ההנהלה קובעת את היקף הסמכות של המומחים ויש והיא מעוגנת בתקנון, בחוקה או באמנה ארגונית. תפקיד הפורמליות היא לקיים פיקוח להשגת יעדי הארגון. ארגונים שואפים להגדיר ולכתוב בבהירות באמצעות התקנון את מבנה היחסים בין החברים.

ארגונים שבהם מטרות הארגון, יחסי הסמכות והנורמות המסדירות אותו מוסכמים על המשתתפים מבלי שינוסחו כתקנות כתובות או מבלי שייבחרו או יתמנו בעלי תפקידים שידאגו לביצועם, מכונים ארגונים לא-פורמליים התלויים ביעילותם בתקשורת. מבנהו ההיררכי של הארגון מחייב תיאום בין המידרגים ואת הצורך בפיתוח דרכים להעברת מידע בין חלקיו ולכן התקשורת בארגון פורמלי מדוקדקת ובעלת חובות דיווח.

חשוב לציין כי המבנה הפורמלי משקף את כוונת ראשיו ומקימו של הארגון, אך לא מבהיר מה מתרחש בפועל בארגון, כי מרוב תקנות יש סתירות ובלבול. המציאות החברתית עולה במורכבותה ובאפשרויותיה על המבנה הפורמלי, בו אין מענה לצורכי ושאיפות החברים. פעמים הנסיבות שהשתנו מביאות לפיתוח תבניות התנהגותיות בלתי פורמליות כך שמתקבל ארגון פורמלי ולא-פורמלי בו זמנית.

הקבוצות המרכיבות את הארגון מתפתחות בעבודה המשותפת. נוהגים, ערכים ונורמות מתהווים תוך יצירת יחסי חברה בהתאם לסטאטוס האירגוני הפורמלי, והאחרים, מתפתחים כנוהגי עבודה שאינם כתובים בתקנות. התהוות יחסי כוח חדשים אלו מביאה לפתרון בעיות שהמבנה הפורמלי לא ערוך לתת להם מענה, ובמיקרים אחרים הם מגינים על אינטרסים ספציפיים של קבוצות מסוימות בארגון, ופוגעים בכך במטרותיו המוצהרות. (שפירא ובן-אליעזר, 1989)

1.2.2 תכונות סוציולוגיות של ארגון

שליטה ולגיטימציה

השליטה, לפי מקס ובר (אצל שפירא ובן אליעזר, 1989), מקנה לפעילות חברתית, נטולת צורה והמשכיות, אופי של תאגיד ממשי. ארגון הוא ביטוי למבנה נשלט ושולט המחוזק בציות מהנשלטים ואמצעי כפייה מהשולטים.

להבנת השליטה בארגון נעזר ובר במספר מושגים :

א. כוח Power

ב. שליטה Domination ב- * כפייה Force או ב- * סמכות Authorita.

הכוח נתפס כתכונה אופיינית ביחסי אנשים. הוא הגדירו כהסתברות שאחד הפועלים במערכת היחסים החברתית יוכל להגשים את רצונו. אך כוח כתב ובר הוא כללי. הוא תכונה בינאישית, ושליטה היא הפעלת כוח בארגון, שעל פי הגדרתו נובעת מההסתברות שקבוצה נתונה של בני אדם תציית לפקודה מוגדרת, מתוך ההנחה כי קיים צוות אדמיניסטרטיבי המיועד לאכיפתה. הכפייה באה לידי ביטוי כשאין הנשלט מסכים לקבל מרות מהשליט, לעיתים די באיום כדי להכתיב את התנהגות הזולת, ואין צורך להפעילה ממש.

ובר, לאחר שהגדיר שליטה כציות לשליט ולמנגנון שלו, התייחס לדרך שבה נוקטים בעלי הכוח כדי לשכנע את הנשלטים בצדקת שליטתם. ההכרה בזכות השליט כאיש הכוח הנותן הוראות ומצווה עליהם מעניקה לו סמכויות ושליטה לגיטימית.

ובר איתר 3 סוגים של שליטה לגיטימית-

- א. סמכות רציונלית – לגלית - סמכות הנובעת מתוך אמונה בלגיטימיות החוקים וזכות השולטים לתת פקודות באמצעות חוקים אלו.
 - ב. סמכות מסורתית - הבאה מאמונה בקדושת המסורת ובלגיטימיות של מפעלי הסמכות בשם המסורת.
 - ג. סמכות כריזמטית - הנובעת מאופי של אישיות כלשהי, ומחויבות לדרישות שהיא מציבה.
- למדינה או לשלטון קשה לפעול לאורך זמן רק על בסיס כפייה והם זקוקים ללגיטימציה לשליטתם. על אחת כמה וכמה בארגון המושגת על חברות וולנטרית, שכל פעולה בו לא תיתכן ללא הלגיטימציה לשליטה החיונית. שליטה, אומר הסוציולוג גולדנר (אצל שפירא וכן אליעזר, 1989), היא הלגיטימציה של השלטון לבסיס רציונלי ולעצב ולקיים את התקנון. היא יכולה להורות לבעל הסמכות המעצב את התנהגות ואמונת חברי הארגון, להצניע את סמכותו או להבליטה בהתאמה לערכים משותפים בין נותני ההוראות למקבליהן. יחסי הסמכות המסמיכים את הגוף המבצע להורות ולצוות בשטחי פעולה מוגבלים הצמודים למטרות הארגון. מסתבר, כי קיים תחום אדישות *zone of Indifference* שבו לא יגלה מקבל ההוראה התנגדות לתוכנה אף שנותן ההוראה חרג מסמכותו הלגיטימית. (שפירא וכן אליעזר, 1989)
- צה"ל הוא ארגון היררכי והתקשורת בין הגופים השונים אשר מרכיבים אותו עוברת בסולם הדרגות. בתחילה הטר"ש < רב"ט < סמל < סמ"ר. יש דרגות נגדים שהם חיילים הנשארים בקבע שנים רבות ולא יוצאים לקצונה. לקצונה יוצא חייל אחרי וותק בצבא שמעל שנה וחצי והוא חותם קבע לפי התמקצעות שהוא רוכש עם השנים.
- דרגות הקצונה מתחילות בסג"מ > סגן > סרן > רב-סרן > סא"ל > אל"מ > תת-אלוף > אלוף > רב-אלוף = הרמטכ"ל (מתוך-תגי-יחידה .) (www.zahal.com.il)

קבלת חברים לארגון

ארגונים נבדלים זה מזה בפתיחותם לקבל חברים חדשים. פתיחות זו קשורה במטרות הארגון, במעורבות ובנאמנות חבריו לערכיה. לכן, תהליך ההצטרפות כרוך במילוי טפסים, שאלון בצירוף ממליצים לארגון צבאי ובעבודה מסווגת צריך להמציא ממליצים מחברי הארגון עצמו, וכן על המתמודד להוכיח במעשיו את נאמנותו לארגון ולמטרותיו. לעיתים יש לעמוד במבחני קבלה קשים. יש והארגונים מחייבים להצהיר טרם השתלבות החברים על תצהיר בו יש נכונות להקריב את החיים למען הארגון.

יש ארגונים המעידים על יוקרתיות לחבריהם ולכן בעלי סטטוס חברתי או כלכלי "נמוך" לא יתקבלו כי הם עלולים לפגוע ביוקרת הארגון כולו ולהכשיל מטרותיו. יש וועדות קבלה המחייבות לצרף לשאלון תמונה, כדי לוודא את מוצא המועמד. את נושא השיבוץ בצה"ל וקבלת חברים לארגון (גיוס מלשבי"ם) אפרט גם בפרק 1.3

צה"ל ארגון ממלכתי המגייס חיילים מכוח חוק

ב - 26.5.1948 הוקם צה"ל. 12 יום לאחר הכרזת העצמאות במדינת ישראל, וחוק שירות הביטחון נחקק בשנת 1949 במהלך מלחמת העצמאות. שורשי צה"ל ההיסטוריים והארגוניים שלו נבעו מארגון ההגנה. החוק מחייב כל גבר ואישה, חוץ מקבוצות מסוימות המוגדרות בחוק, לשרת שרות חובה בצה"ל - כ- 3 שנים לגברים וכשנתיים לנשים. בנוסף, המסיימים שירות החובה מחויבים לשרות מילואים: הגברים עד גיל 55 והנשים הרווקות עד גיל 24 (גיוסן חלקי).

צה"ל מתנה התנדבות ליחידות ולתפקידים מיוחדים במוכנות לחתום על התחייבות לשירות נוסף מעבר לשירות החובה בהתאם לרמת ההכשרה הנדרשת ולקריטריונים צבאיים נוספים. החוק מאפשר לשחרר חייבי גיוס משירות בצבא על פי קריטריונים לאומיים או דתיים כערכים מוסלמים או נוצרים, תלמידי ישיבות, בנות המצהירות על דתיותן, נשים נשואות ואבות ל- 6 ילדים ועוד.

פטור משירות ניתן במקרים של בריאות גופנית או נפשית לקויה, התמכרות לסמים, עבריינות ועוד. בעבר שיעור הגיוס עמד על 90% מהגברים ו- 60% מהנשים וכיום עומד על 78% מהגברים ואותו יחס אצל הנשים המשרתים בפועל בצבא בכל שנתון. (גל, אצל סמילנסקי ופלדמן 1993)

תכונות סוציולוגיות של ארגון

א. מטרות הארגון

ארגון הוא יחידה חברתית שהוקמה לשם השגת מטרות ייחודיות. המטרה בארגון היא הנושא המרכזי של הארגון. העיקרון הרציונלי הוא המנחה את פעולות הארגון הפורמלי ולאורו נקבעים האמצעים להשגת מטרות הארגון.

תדמית טובה של הארגון בעיני חבריו מובילה למורל גבוהה. יש וקיומן של קבוצות בעלות דרישות מנוגדות מעלה קונפליקטים בארגון. ההנהגה המעוניינת לשמור על מטרות הארגון תוביל ל רגיעה, במטרה שהארגון לא יתערער. (פעמים נותנים שליטה ויוקרה למנהיגי האופוזיציה (קואופרציה) המקהה את התנגדותם של ראשי האופוזיציה להנהגת הארגון ולמדיניותו.)

מטרות הארגון הפורמלי הן ממושכות, מכוונות ותהליך הגשמתן מדוקדק ביותר. לכל קבוצה יש מטרות משניות מעל למטרות הארגון הפורמלי. המטרות המשניות נוצרות ומתהוות תוך כדי קיומו.

פעמים מטרות הארגון נקבעת ע"י גורם או גוף חיצוני, יש והיא נקבעת ע"י גוף מרכזי תוך ארגוני. לפעמים השיקולים מושפעים מרצון או שאיפה של פרט או קבוצות בארגון. (ד"ר אנוך, 1985) יש ולקבוצות מסוימות בארגון מטרות משלה, המשפיעות על פעילותיהן למרות שאינן מופיעות בתקנות, כי הארגון דינמי ופועלים בו גורמים שונים פנימיים וחיצוניים הדוחפים לשינוי מטרותיו.

ב. אידיאולוגיה ארגונית

ארגון נוצר כשבני אדם מצויים יחד .

האידיאולוגיה הארגונית מקנה משמעות לעולמם של אנשי הארגון ומצדיקה את קיומו בעיני מנהיגיו, מונהגיו נושאי התפקידים ולקוחותיו. הקשר הרגשי חזק בארגונים דתיים ופוליטיים בהם לאידיאולוגיה תפקיד מרכזי. יש ומתחיל שינוי מבני בארגון ויחד עמו משתנה גם האידיאולוגיה. חשיבות האידיאולוגיה עולה בעת משברים, כאשר בעלי הכוח עלולים להיפגע, האידיאולוגיה נותנת צידוק למציאות נתונה וכן אמצעי להפעלת חברי הארגון.

היחס לאידיאולוגיה לא תמיד רציונלי, ובא לעתים לידי ביטוי בדבקותם ובמחויבותם הרגשית לאידיאולוגיה. הכוונה שכיום הפרמטרים של- יחסי אנוש, התיאום וכושר שליטה או סמכותיות , מוצאים מקום נכבד כיום בארגון מצליח, ופעם רק עבודה קשה נחשבה והובילה "להצלחה", להערכה ולשכר גבוהה. (שפירא ובן אליעזר, 1989)

1.2.3 צה"ל ארגון בירוקרטי?

שאלת השאלה – האם צה"ל הנו ארגון בירוקרטי?

השם "בירוקרטיה" פירושו "שלטון" או "משלח יד" הנעשה בעזרת המכתבה או הניירת. תכונות הבירוקרטיה בארגון יעיל הן- דיוק, מהירות, חד-משמעיות, יכולת לצמצם את השפעתם של גורמים "אי-רציונליים" כאהבה ושנאה, התשובה כן, צה"ל מאופיין כארגון בירוקרטי.

ארגון בירוקרטי הוא סוג של ארגון פורמלי שמקס ובר כינה "מנגנון הפקידות המודרנית". דגש נוסף נמצא אצל בעלי התפקידים ומפקדי צה"ל, בתחומי שליטה קבועים ורשמיים, הנקבעים לפי כללים כתובים.

שעות הפעילות בצבא מעוגנים בחוקים ונהלים. העבודה לפי הנהלים מונעות ויכוחים אישיים ויוצרת בו זמנית פגיעה בצבא כאשר ציות לתקנות פוגע ביעילות הארגון הצבאי, כאשר נשכחים המחיילים ומפקדיהם כי הכללים באים לסייע במימוש מטרות הצבא ואין הם מטרות בפני עצמן העלולות להוביל לדיספונקציה חמורה בארגון הצבאי הבירוקרטי.

הבירוקרטיה בולטת בתרבות המערבית הרציונלית בתחומים הכלכליים, הפוליטיים, בצבא במוסיקה ובמשפט. בארגון בירוקרטי החשיבה וההתנהגות הרציונלית תופסת את מקום הספונטניות, הרגש והמסורת כבסיס לפעולת האנשים. (שפירא ובן-אליעזר 1989)

צה"ל כאחד מהארגונים הבירוקרטיים, בחברה "המודרנית והבירוקרטית", מוערך בחברה המערבית כחברה המגבילה את הפרט, ודורשת ממנו גם "גישה עם ערך עליון". (כטוהר הנשק חיי האדם, רעות וכו') בתשובה לשאלה האם צה"ל ארגון בירוקרטי נראה שהחיילים המתגייסים לתפקידים ממוינים לפי הישגיהם בלשכות הגיוס ומרמת ציוניהם בתיכון, ולא לפי שיוך אחר.

ובר מנה 10 קריטריונים המאפיינים את הבירוקרטיה :

- א. הנתינים הם בני אדם חופשיים, ונתונים למרות הארגון רק בתחומי הפעילות הנוגעים לתפקידם.
- ב. הנתינים מאורגנים במידרג היררכי של משרות ותפקידים.
- ג. לכל משרה הגדרת סמכות ברורה.
- ד. המינוי לתפקיד הוא על בסיס חוזי.
- ה. המועמדים לתפקיד נבחרים לפי כישורים מקצועיים ופעמים באמצעות בחינות כשירות.
- ו. הנתינים מקבלים שכר קבוע ונהנים בדרך כלל מזכויות פנסיה. המשכורת מותאמת למיקום במידרג. הנתין יכול תמיד לוותר על משרתו, ובתנאים מסוימים אפשר לפטרו.
- ז. המשרה היא התעסוקה היחידה או העיקרית של הנתין.
- ח. ניתן לקדם בארגון לפי ותק או כישורים, או שיפוט הממונים.
- ט. הנתין אינו יכול לרכוש את המשרה ולא את המשאבים הנלווים לה.
- י. הנתין נתון למשמעת קפדנית ולפיקוח מצד הארגון.

את מערכת הסמכות והמדרג תיאר ובר כמערכת ברורה של פיקוח וכפיפות, ולכל בעל תפקיד סמכות משלו. הוא בחר בקריטריון לצורך ניתוח הבירוקרטיה ב"רציונליות ויעילות", ועל פיו ליקט מספר תכונות המאפיינות את היעילות הבירוקרטית כ"אב-טיפוס", המשמש מדד לחקר יעילות ארגונים. (שפירא ובן-אליעזר 1989) היא, המרכזת כוח בידי מעטים מאיימת על המשך קיומה ומחזקת אותה במספר דרכים: **קבלת עובדים** לפי הישגם ולא לפי שיוכם להגברת שיוויון חברתי בין בני מיעוטים ויכולתם להתקדם לפי כישוריהם.

היעילות הגוברת של ארגונים כלכליים, בצמצום שעות העבודה והגברת שעות הפנאי של העובד. **שפע חומרי** ורמת השכלה הם תנאי להשתתפות פעילה בתהליך פוליטי כחלק מקיום הדמוקרטיה. **קיימת דילמה** בין בירוקרטיה לדמוקרטיה בדרך להשגת יעדים חברתיים. מדובר בדו-קיום הכרחי בניהם בשילוב משאבים בתהליכים הדמוקרטיים בכל רמותיו (סמילנסקי, 1985). התכונות הפונקציונליות

והדיספונקציונליות של המבנה הבירוקרטי פעמים פוגעות ופעמים תורמות בתפקודו היעיל והרציונלי של הארגון

התמחות- המקצועיות באה לייעל את העבודה אך היא גם פוגעת בפריין וביעילות. היא עלולה לשבש את התקשורת החופשית בין היחידות. כל יחידה מבצעת מורכבת ממומחים, ואחראית על תת נושא ייחודי המשמש כקבוצה ראשונית בעלת לשון מקצועית ונורמות ייחודיות, ואינה מעבירה מידע חיוני לקבוצות אחרות. התמחות יתרה היא דיספונקציה כי מיומנויות יתר אינה באה תמיד בהלימה עם דרך פעולה חדשה.

עבודה לפי כללים- נועדה למנוע חיכוך אישי או למנוע שיקול דעת של הנתין. אך גם ציות לתקנות ולכללים עשוי לפגוע ביעילות הארגון. פעמים יש נטייה לשכוח מהכללים, כי הכללים נועדו להפעיל את הארגון ולסייע במימוש מטרותיו ואינם מטרה בפני עצמה. (מצב הגורר דיספונקציה חמורה לבירוקרטיה).

הירארכיה- מקבלי החלטות במבנה בירוקרטי היררכי נוקשה הם לעתים חסרי ידע מקצועי דבר הפוגע בתהליך קבלת החלטות, והמומחים עתירי הידע חסרי סמכות לקבל החלטות. דילמה הניתנת לפתרון באמצעות פיצול הסמכות והעברת תהליך קבלת החלטות לפקידים בדרגות ביניים המתמצאים בפעילות שוטפת של הארגון. (אנוק (עורכת), 1985)

יעדים חברתיים דמוקרטיים ובירוקרטיים, מגיעים בו זמנית למימוש בצבא למרות שלעיתים יש דילמה, באם הם פוגעים או תומכים באיכות שירות החייל. הצבא שולח את חייליו ומפקדיו להתמחות ולהתמקצע כדי להתיעל, פעמים מוצאים בחיילות שונים אותם תפקידים ונדמה שיש כפילות בכוחות, אך כל כוח אמון לתחום אחר.

1.2.4 ייחוד צה"ל כארגון

לישראל צרכים ביטחוניים ייחודיים, הטרור הערבי והמלחמות שמרו על הקונסנזוס הלאומי בדבר חיוניות גיוס החובה הממושך ושירות המילואים לגברים כמעט עד גיל הפרישה מהעבודה. שירות החובה כמעט ונעלם באירופה המערבית אך בישראל יש הסכמה ששירות החובה חייב לחול על הכל ומשכו צריך להיות ככל הנדרש מבחינה ביטחונית. עול ההגנה על המדינה מתחלק בין הצעירים למבוגרים. ויש ייצוג של כל העדות ושכבות בכל היחידות בישראל. הפריסה הרחבה של הגיוס מצביעה על היבטים של שוויוניות ודמוקרטיזציה מלאה יותר בחברה בכללותה. גיוס הנשים מבטיח שוויון הערך ומעמד האישה ופותח התנסויות מגוונות ומפתח הבנתן מהו צבא ומה חווים המשרתים בו.

הגיוס משכבות מצוקה, גם אם רמתם נמוכה יחסית וההשקעה בטיפוחם ובמניעת נשירתם רבה, מקטין את קבוצות השוליים ומסייע בשוויון ערך אנושי לצעירים עצמם, למשפחותיהם ולילדיהם בעתיד. אחת התוצאות של מצב זה הוא היקף הניידות הבין דורית בין העולים מארצות המזרח התיכון ואפריקה הגדול מהשיעור החזוי לפי התפיסות הסוציולוגיות הרווחות. כי הגיוס מקנה מעמד התפתחותי השכלתי ומקצועי ומעניק לגיטימציה חברתית לעתיד, ומספק מניעים להישגיות. שנים מצביעים על כך שהשרות בצה"ל הוא אמצעי מובהק למוביליות חברתית.

בר-חיים, 1987 (מתוך סמילנסקי ופלדמן, 1993), שירות המילואים אצל אנשים מבוגרים – הורים לילדים או אפילו לחיילים, נקבע בשל הצורך במספר גדול יותר של חיילים ומפקדים מיומנים ממה שיש בצה"ל על מגויסי החובה ואנשי הקבע.

עובדה זו משפיע מאוד חברתית. צעירים המשרתים יחד עם אנשים מבוגרים ומנוסים מסייעים הדדית זה לזה. שנית, בישראל ההורים – כאזרחים ומקבלי החלטות פוליטיות – אינם שולחים לצבא, על סכנותיו, את דור הבנים בלבד כמקובל בארצות אחרות, אלא מבינים במה מדובר ומשלמים את המחיר בגופם.

ד"ר מאיר פעיל טען בכנס הגדנ"ע בשנת 1991, שצה"ל הוא אחד הצבאות היחידים בעולם, שאפשר להגדירו "צבא העם", לכל אורח הזכות והחובה לדעת מה באמת קורה בצבא, ולהשפיע כיכולתו על המתרחש בתוכו. (סמילנסקי ופלדמן, 1993)

1.2.5 צה"ל כארגון מודרני

צבא המודרני נמצאים מאפיינים המתחלקים לכמה תכונות:

* **מומחיות בניהול אלימות.** ההתפתחות הטכנולוגית הצבאית יוצרת וזמינה כאמצעי הרס רבים למפקדים ולחיילים חלקם מורכבים ומסוכנים ביותר. ההתמחויות הצבאיות לימדו את המפקדים לדרגותיהם להבין את הכוח המופקד בידיהם ולשלוט בו בהתאם לצרכים המשתנים.

* **נאמנות למשטר**. תלות הצבא בתקצוב גדול מהמסד הפוליטי, בתעשיות נשק שאינן בשליטת מפקדי הצבא, מובילה את המפקדים לנאמנות למשטר גם כאשר אין הוא פועל לפי השקפותיהם. זאת למרות שזהו מאפיין דיקטטורי, ובישראל המשטר דמוקרטי ומושתת על נאמנות בעלת יסודות רחבים יותר ובא כתוצאה מהשכלה נרחבת אצל התושבים, והדמוקרטיה הפוליטית והבסיס החברתי הנרחב של הסגל הפיקודי.

* **תחושת תאגיד חברתי**. השרות המשותף, ההכשרה המקצועית, החיים בבסיסים או ביחידות הסגורות, ההתנסויות המשותפות באהוות לוחמים וקיום מוסדות משותפים לכלכלה, לחינוך, לסעד ובניצול שעות הפנאי – יוצרים אקלים מיוחד לצבא ומתפתחים תחושות גאווה ואחוזה של "אנחנו" מול העולם החיצון.

* **אידיאולוגיה צבאית הדוגלת במתינות**. בהיסטוריה התפרסמו צבאות בלחימה כערך ובהילולת מערכת הקרב כמערכה צבאית. בצבא המודרני התופעה בסימן ירידה. המפקדים כיום מודעים להרס העצום שעלולים לגרום אמצעי הלחימה החדשים ולסכנה שבחשיפה זו בצבא ובאוכלוסייה האזרחית. הניסיון מציג את הגורמים הפוליטיים ולא מפקדי הצבא כדוחפים להשתמש בארגון הצבאי לדיכוי אוכלוסייה מתמרדת או ביציאה ללחימה נגד מדינה אחרת. (הנטינגטון אצל סמילנסקי ופלדמן, 1993).

1.3 השיבוץ בצה"ל

כאן ברצוני לפרט את הקריטריונים המדויקים לפיהם מתגייסים לצבא ומשתבצים במערך. בפרק 1.2.2 של עבודתי, ציינתי כי אחת מהתכונות הסוציולוגיות של צה"ל כארגון היא אופן קבלת החברים לתוכו. לנקודה זו ארצה להתחבר בעבודת המחקר.

המשתנה הבלתי תלוי שאבדוק נובע מכך שבגיוס לצה"ל מתפצלים המגויסים לשירות עורפי ולשירות קרבי, בו מקבלים עליהם החיילים תפקידים ומשימות המחזקות אלו את אלו וייחודיות לתפקידם, למעמד החברתי וכן הם מושפעים מחבריהם וממפקדם ליחידה.

כל גבר מגיל 18-29 או רווקה בגיל 18 – 26 חייבים להתגייס לשירות סדיר. רופאים מתגייסים גם בגיל מבוגר יותר. חישוב הגיל נעשה לפי הלוח העברי אדם המגיע לגיל מסוים בחצי הראשון של השנה העברית, היינו מתקופה שבין א' בתשרי, ולפני א' בניסן, מתייחסים אליו כאילו הגיע לגיל זה כבר בתחילת השנה. כלומר, ביום א' בתשרי.

צורכי צה"ל כפי שקבע אותם המטה הכללי, מכתיבים את שיבוץ המיועד לשירות ביטחון במערכת. כן, רצון המתגייס להתנדב, ליחידות השונות. (יש יחידות שדה, התנדבות, קד"צים ומסלולי שרות ייחודים).

גם הרמה האיכותית של המתגייס, על סמך נתונים אישיים מלשכת הגיוס, משפיעה יחד עם ההשכלה והרמה המקצועית של המתגייס לפי ניסיונו בעבודה, על שבוצו, גם כושר רפואי ומצב משפחתי מיוחד כנישואין או ילדים למשפחות שכולות או פגועות מפעולות איבה.

אפשרויות השיבוץ הן רבות וצה"ל מתחשב בהעדפות אישיות לקראת השיבוץ. שיטת הגיוס החדשה מאפשרת גם לבנות לקחת חלק פעיל בקביעת השיבוץ הצבאי (<http://www.idf.il/hebrew/news/main.stm>)

כאשר מסתיימים בלשכת הגיוס הליכי ההתייצבות נשלח הביתה צו גיוס. המשותף לכל יעדי השיבוץ המופיעים הוא אופי השירות ב"שטח". רוב היעדים מתאימים לבעלי ה"פרופיל הקרבי 72 ומעלה!

המסלול מתחיל עם הגיוס בטירונות, והמשכו הכשרות מקצועיות בסיסיות ומתקדמות וסיומן בקורס קצינים.. יש בתיאור המסלולים המפורטים לתת מושג על הצפוי בתחום המקצועי הנוגע לאפשרויות קידומך האישי ולהמשך השירות וההכשרות שעוברים בכל מסלול ומסלול כשעולים על מדים... לכל מסגרת מאפיינים שונים, תנאי קבלה שונים והיכרות שונים של המערכת הצבאית שבאה לסייע לחייל להשתלב במסלולים.

ההתייצבות הראשונה בלשכת הגיוס היא המפגש הראשוני של הנוער עם מסגרת צהלית. צו ראשון מגיע לקראת יום ההולדת ה- 17 בהתאם לשיטת חישוב הגילאים לעניין חוק שירות ביטחון, נשלח מלשכת גיוס באזור המגורים בזמן ובמקום שנקבע. בהתייצבות מוסרים פרטים אישיים. (פרטים אישיים כוזבים נחשב לעבירה על החוק) חובה להודיע ללשכת הגיוס על כל פרט בנתונים האישיים תוך שבועיים מתאריך השינוי. (אחרת זו נחשבת לעבירה, או למאסר שנתיים או קנס כספי או שני העונשים ביחד. ניסיון להשתמטות יגרור עונש של חמש שנות מאסר.

לפי בקשת המתגייס או אדם שנדחה לאחר שהמל"ש"ב נמצא בלתי כשיר זמנית או קבוע לשירות, יכול להיקרא לגיוס גם אחרי שנתיים אלא עם נדחה גיוסו כאמור. (<http://www.idf.il/hebrew/news/main.stm>)

בצו הראשון עוברים מבחן פסיכוטכני, זו הזדמנות אחת בלבד. גם בדיקות רפואיות עוברים וממנה מחליטים וקובעים את הכשירות לשירות. חייבים להזכיר מחלות מהעבר, נתונים על לימודים, עבודה, נסיעות או קרובים בחו"ל, אבחונים דיסקטיים ללקויי למידה,

בכל לשכת גיוס מקבלים כרטיס מגנטי שמלווה את המתגייס בכל שלב באותו היום ויוחזר עם סיום ההתייצבות ללשכת הגיוס. ההמתנה באותו היום ממושכת כי ההליכים ארוכים ומורכבים, וזאת במטרה להצליח לקבוע את הכושר הבריאותי והנפשי כדי לשבץ את המתגייס לתפקיד מתאים ביותר. מטרת האבחונים היא לאבחן את הכישורים הנדרשים בשירות והם מועלים כציון המכונה "קב"א" ולו משקל מכריע לקביעת השיבוץ בצבא.

(<http://www.idf.il/hebrew/news/main.stm>)

פרק 2 הטרור

פרק זה נכתב במהלך כל כתיבת העבודה, כיוון שהטרור בארץ מתפתח ומתמשך לצערי הרב, ולכן עלי לחדש ולעדכן אותו בהתאם לנתונים ולעובדות, המתפרסמים בתקשורת.

הפרק חשוב ביותר, כיוון ששאלת המחקר שלי בודקת את דעותיו של החייל הקרבי והעורפי בצה"ל לגבי הטרור, וללא כל ספק ההתפתחות של הטרור, במיוחד בתקופת אינתיפאדת אל-אקצה, עשויה להשפיע על דעות והשקפות בנושא.

אלוף פיקוד המרכז בעבר, אורי אור, התבטא פעם כי "כל עוד ישנם שני עמים באזור הישראלי והפלשתינאי, וכל עוד יש אבנים בשטח – שכל צד טוען לזכויות עליו – ימשיכו האבנים להתעופף" (יידוי האבנים הוא סמלה המובהק של הטרור באינתיפאדה). הצדק עמו, כי אכן האבנים החלו בהבערת השטח, אליהם הצטרפו בקבוקי תבערה, רעולי פנים, דקירות בסכינים, ועד לירי של ארטילריה. (סטרשנוב א. עמ' 29, 1994).

2.1 הגדרות לטרור

הטרור -אלימות לשם השגת מטרת פוליטיות או בריונות. (ספיר, 1977)
הטרור הוא התקפה שיטתית ומכוונת על חפים מפשע, שנועדה להטיל פחד לשם השגת מטרת מדיניות" כך הוגדר בכנס הראשון של "מכון יונתן" בשנת 1979.

פירוש אחר למצב של פחד ואימה = טרור וטרוריסטים הם אלה המטילים אימה על סביבתם באמצעות פגיעות קטלניות בנפש וברכוש ע"י יריות, הטלת פצצות ובקבוקי תבערה, פיצוץ מכוניות תופת, כל אלה נעשים במטרה למשך תשומת-לב לעניינם של מבצעי הפעולה, שמניעיהם בדרך כלל פוליטיים, לגרום לפגיעה במורל של הציבור וגם להביא נזק כלכלי. טרוריסטים פוליטיים הם לעיתים קנאים קיצוניים, המוכנים אף להתאבד לשם השגת מטרתם, בבחינת "תמות נפשי עם פלישתם". הטרור משמש גם מכשיר בידי קבוצות קיצוניות לכפות את רצונן על חברה מסוימת, שבקרבה הם מטילים את אימתם, כטרור אנשי המאפיה. (אנציקלופדיה העברית, 1998)

2.1.1 הטרור

מעשי אלימות שאינם פעולות מלחמה, שעושים יחידים או קבוצות כדי להשיג יעדים פוליטיים. הטרור עשוי ללבוש צורה של רצח שליט, נשיא או אישיות אזרחית רגילה. פעולת טרור באה להטיל אימה ולאליץ רשויות להגיב בפעולות תגמול, שעשויות לזכות את מטרתם של הטרוריסטים באהדת הציבור.

הטרור עשוי ללבוש צורה של רצח שליט, נשיא או אישיות אחרת כרצח גנדי, או של סוכני המדינה כשופטים או קציני צבא או משטרה. לעתים נעשות פעולות אלימות גם נגד אזרחים, כגון הטמנת פצצות במרכזי קניות או בנמלי תעופה. כל פעולת טרור מסוג זה כוונתה להטיל אימה או לאלץ את הרשויות להגיב בפעולות תגמול, שעשויות לזכות את מטרתם של הטרוריסטים באהדת הציבור. ראה מקרי החטיפה בארה"ב - בחודש ספטמבר 2001.

חטיפת בני ערובה לצורך מיקוח ישיר על שחרור טרוריסטים מהכלא או תשלום כופר שאפשר להשתמש בו לרכישת נשק וחומרי נפץ מאפיינת את הטרור בשנים האחרונות, ונוצלה העובדה שכלי טיס ושיט פגיעים לחטיפה. (בריטניקה חדשה לנוער)

2.1.2 הגדרת הטרור לפי בנימין נתניהו בספר "הטרור"

"טרור מכסה מעשי רצח חסרי טעם, וטרור מכסה מעשי רצח עם "מטרה". זהו מונח המגנה מעשי אלימות להם מתנגדים מרבית התושבים" - כך הוגדר ע"י בנימין נתניהו בספרו "הטרור" (1986). בדרך כלל נתקבלה הגדרת הטרור, כנורמה בינלאומית במדינות המערב, בספרות ובתקשורת. מדינות ערב הוכרחו להשלים עם הגדרה זו ולגנות את הטרור כפסול מיסודו. כאשר מגדירים ומאבחנים את הטרור, ניתן להלחם בו. עדיין יש לשאול את השאלה מי עומד מאחורי הטרור, ולא מה עומד מאחוריו כי לטרור אחראים מניעים עמוקים הנובעים מתסכול, דיכוי ונידוי. הדחף העיקרי של הטרור שמקורו במדינות וקבוצות המשתמשות בו לקידום מטרותיהן הפוליטיות, ללא התחשבות בשאלות של חופש, סבל או דיכוי.

הטרור נתפס כהתקפה יזומה שיעדה המרכזי אזרחים חפים מפשע כשיטה, ומגנה ומפקיעה אותו מאמצעי המאבק המקובלים בעמים תרבותיים. ההצדקות הנהוגות הניתנות לטרור כשחרור לאומי, או התנגדות לאימפריאליזם מתבטלות מההגדרה עצמה. כשתוקפים חיילים הכוונה לפנות דרך להתקיף אזרחים. זה סימן ההיכר של הטרוריסטים המופרדים מלוחמי החופש.

לטענת נתניהו אין להיכנע לתביעות הטרוריסטים וחשוב להנחיל לטרור תבוסה מכרעת. תגובה צבאית חזקה מהמערב היא תגובה אחת שמציע נתניהו ומדיניות זו אומצה ע"י ארה"ב כשנקטה בפעולת עונשין נגד לוב, וכיום בנקיטת פעולות צבאיות קשות בפקיסטאן עקב אירועי הטרור בספטמבר 2001 בארה"ב. עוד טוען נתניהו כי יש לדחות כל ניסיון של כניעה לטרור למרות שיש לטרור בצד גם שיקולים מדיניים והומניטריים. מלחמתה המתמשכת של ישראל בטרור שוב אינה מלחמת יחיד ברבים.

כיום קיימת התארגנות מדינות רבות נגד הטרור כלבנון, לדאבוננו, סוריה ואיראן שנותנות מחסה לטרוריסטים לא נענות לבקשת האמריקאים להחרים נכסים וחשבונות של חיזבאללה כך אמר הנשיא בוש בניו יורק בעצרת האו"ם (אייכנר א. ידיעות אחרונות) התארגנות זו משנה מיידית את מאזן הכוחות במלחמה זו. בידור מדיני

של ארצות ערב יצמצם את כוח השפעתן, הואיל והמדיניות שלהן מבוססת כולה על טרור, על מתן חסות ולגיטימציה לארגוני הטרור אצלן.

2.2 ארגוני טרור במדינת ישראל

רבים מייחסים למזרח התיכון את המוקד לטרור המודרני. (אנציקלופדיית בריטניקה) עם חלוקת האימפריה העות'מאנית במלחמת העולם הראשונה, בהמשך בתקופת המנדט היו באזורנו פעולות רצח טרוריסטיות במאבק בשלטון הבריטי ונגד הערבים על ידי ארגוני יהודים כניל"י ואצ"ל.

מדינות ערב תמכו בארגונים והשתמשו בכוח זה ללוחמה בחתרנות במדינותיהם. אחרי הקמת המדינה הערבים הקימו את אש"ף שכלל את ארגוני הטרור פת"ח, ספטמבר השחור א-צאעיקה, החזית העממית- המפקדה הכללית, החזית העממית הדמוקרטית, החזית לשחרור פלסטין ועוד כחיזבאללה והחמאס.

מאז קמה המדינה בלטו שני ארגוני טרור יהודיים המחותרת היהודית ע"י מתנחלים מהגדה המערבית ומרמת הגולן בשנות השמונים, קבוצה שרצחה ערבים וניסתה להתנקש בחיי מנהיגים פלסטינים בשטחים, וארגון "כך" שיצא מתוך ההתארגנות של הליגה להגנה יהודית בהנהגת מאיר כהנא שפעלה נגד יעדים סובייטים בארה"ב, במאבק למען עלייה חופשית מרוסיה.

רווחת הטענה שאמצעי ביטחון בלבד לא יוכלו לחסל טרור וכי רק פתרון פוליטי של הבעיות יעביר את הטרור מהעולם. אין עדין הסבר מדוע בעיות פוליטיות מסוימות מעוררות טרור, ואילו אחרות, חמורות לא פחות, אינן מעוררות אותו.

2.3 ארגונים איסלמים

הארגונים חיזבאללה, חמאס, הג'יהאד האיסלאמי ו"החזית העממית - המפקדה הכללית", בראשותו של אחמד ג'בריל, מקיימות בימים אלה מגעים ותיאום בעניין המצב בשטחים ובישראל. כך דיווח בלבנון היומון "אל-מוסתקבל", המדווח כי התקיימו פגישות בין הנהגות ארגונים אלה. כן דווח כי ארבעת ארגוני הסירוב הקימו מעין "חדר מבצעים מרכזי", העוקב אחר ההתפתחויות בשטחים. גורמים בחיזבאללה ובארגונים הפלשתיניים צוטטו אומרים שהמצב בין ישראל לרשות הפלשתינית יוביל להחרפת המתחויות בגבול ישראל-לבנון, ובכלל זה ההתקהלויות מול שער פטמה. חיזבאללה מגיש סיוע "תקשורתי ועממי" לפלשתינאים

ב"אינתיפאדת אל-אקצה" (סובלמן ד.). WWW.HAARETZ.CO.IL

הידיעה בדבר תיאום העמדות בין ארגוני הסירוב באה יממה לאחר שסגן שר החוץ האיראני, מחמד סדר, התייחס בראיון לעניין שיתוף הפעולה בין הארגונים הפונדמנטליסטים חיזבאללה, חמאס והג'יהאד האיסלאמי. בראיון ל"אל-חיאת", סדר "לא שלל" את הטענה שאיראן עוסקת בתיאום פעילות ארגונים אלה. "אנו תומכים בשחרור האדמות הפלשתיניות, וטבעי שנתמוך בכל צוות שיפעל בכיוון זה", אמר. (שם)

מערכת הביטחון בישראל מזהירה, זה תקופה ארוכה, מפני כוונה של ארגונים אלה לפעול נגד יעדים ישראליים, בארץ ובחו"ל.

הבסיס האידיאולוגי המנחה את ארגוני האיסלם, גורם למאבק חסר פשרות לשחרור "קדשי האיסלם" משלטון ישראל ולחיסול הישות הציונית. אי לכך נשללת על ידם האפשרות לפתרון מדיני לסכסוך. מבוצעים ניסיונות לשיבוש שיחות השלום, והם מנסים למנוע כל התקדמות לקראת הסדר. עמדה זו עולה בקנה אחד עם מדיניותן של הממשלות באזור, החותרות לסכל כל הסדר ובו בזמן להפעיל לחץ לוותרים מצד ישראל.

(קורץ ע, WWW.HAARETZ.CO.IL)

ברצוני לפרט על ארגונים ערביים איסלמיים עיקריים:

2.3.1 אש"ף, התנזים והפתח, החיזבאללה והחמאס.

א. אש"ף

ארגון לשחרור פלסטין, הוקם ביוני 1964, בירושלים המזרחית כחלק מהליגה הערבית במצרים. בראש הארגון הועמד אחמד שוקיירי.

כארגון נחשב כחשוב בזירה הפוליטית במזרח התיכון ובכל העולם כמתמודד מס' 1 נגד ישראל בשנים האחרונות. מקור כ"א העיקרי של אש"ף מגיע מערביי מישור החוף שברחו לעבר ההר של יהודה ושומרון והתגוררו שנים במחנות פליטים. על כן האידיאולוגיה שלהם עוסקת ב"זכות השיבה" למקום שממנו ברחו האנשים עם מלחמת 1967 שפרצה בין ירדן למדינת ישראל.

אש"ף הסתייג שנים ממדינה פלסטינית בגדה המערבית, ועד היום שואב ממנה לחתור הלאה לעבר מישור החוף. משמעות פוליטית זו קשורה לצד החברתי וליציבות המדינה הפלשתינית ולאש"ף.

מבחינה מנהלית יש באש"ף מספר גופים המתפקדים כמערכת אחת. ה"מועצה הלאומית הפלסטינית" – המשמשת כקונגרס ובה מאות חברים אנשי ארגונים ונפגשים אחת לשנה לקבל החלטות עקרוניות, ה"וועד הפועל" – הכולל כ- 15 איש ונפגש כל מספר ימים ומתפקד במישור האופרטיבי-אקטואלי המקבל החלטות ביצועיות והוצעתן לפועל. ה"מועצה המרכזית" – כוללת כ- 50 איש ומתפקדת כמקשרת בין שני הגופים וחשיבותה קטנה.

באש"ף מחלקות האחראיות על הכספים, ההסברה וסיוע לנפגעים.

הגורם החיצוני מסייע לאש"ף בעצם ההכרה בו כמפתח לפעולה הכול ערבית המואצת להשיג מעמד בינלאומי לאש"ף בהתבסס על הגורם האידיאולוגי המלכד סביבו את הארגונים, תוך חתירה לאימוץ תדמית מדינית ולא רק צבאית כדי לחזק את הדרישה שפלסטין בגבולותיה כפי שהייתה בימי המנדט הבריטי היא יחידה טריטוריאלית אינטגרלית.

ב. ארגון אל-פת"ח

החל בסוף שנות החמישים כארגון סטודנטים פלשתיני בראשו יאסר ערפאת, פארוק אל-קדומי, ח'ליל אל-וזיר. הם קראו על גבי ביטאון "פלשתינונא" למאבק מזויין נגד מדינת ישראל. נשיא מצרים בשנות השישים הגביל את צעדיהם והם המשיכו לפעול בכוויית ובניסיונות מתמידים לפגוע במקומות, באתרים ובאנשים בישראל. מאז ייסודו שומר אל-פתח על אופי פרגמאטי ונמנע מלפתח לעצמו יסודות אידיאולוגיים מורכבים. הדגש מושם על תהליך השחרור ולא דן באופי פלסטין המשוחררת. אנשי אל-פתח בשנת 1969 חדרו לאש"ף והשתלטו עליו מבפנים ועראפת נהיה ראש אש"ף וראש אל-פתח בו זמנית. כך אש"ף הפך מארגון נבדל למסגרת גג לארגונים הפלסטיניים כולם, כולל פלגים של "החזית העממית" וארגונים מטעם מדינות ערב המהווים שלוחה של המדינה הערבית בתוך אש"ף. בגלל מאבקים על המנהיגות החזית העממית התפצלה, ונאיף חואתמה הקים בפברואר 1969 את החזית העממית הדמוקרטית לשחרור פלסטין שהתריעה מהאידיאולוגיה המורכבת ומהמיקוד בפעולות פיגוע צבאיות. אחמד ג'בריל פרש והקים ארגון החזית העממית לשחרור פלסטין כמפקדה כללית בסוריה, אחרי כשמונה שנים התפלגה המפלגה ומחמוד זידאן באפריל 1977 הקים את ארגון השחרור הפלסטיני. ארגון אל-צאעיקה – חלוצי מלחמת השחרור העממית קם בסוריה בסוף שנת 1967 ע"י אנשי צבא שטיפלו בענייני פנים בסוריה והיה אחראי לטיהור רבים ממנהיגי הצאעיקה הסורים. בשנת 1969 הקים משטר הבעת' בעירק ארגון פלסטיני משלו שהצטרף לאש"ף ונקרא חזית השחרור הערבי ובראשו עמדו עבד אל-רחים אחמד המזכיר, ועבד אל-והאב אל-כיאלי שהיה נציג הארגון באש"ף והם עבדו תוך יחסים הדדיים ועסקו במימוש חזון משותף - לאחד את כל הפעילות הערבית נגד הישראלים. המילה פלסטין נעדרה כי חששו שתגרום לפיצול החברה הערבית. סוריה ועיראק ניצלו ארגונים אלו לשמירת האינטרס שלהן במימסד הפלסטיני. בשנת 1978 גל התנקשויות ורציחות היה בין אנשי מפתח באש"ף שהיו מתונים בהתנהגותם לישראל. דרכו של יאסר ערפאת השואף למזג במאבק נגד ישראל דרכי פעולה צבאיות ומדיניות קובלים על רוב הארגונים, אך יש ארגונים המסרבים לקבל את דרכו והם דבקים ברעיון "המאבק המזויין הינו הדרך היחידה לשחרור פלסטין". הארגונים התאחדו תחת הכותרת הקלושה "חזית הסירוב" הכוללת את החזית העממית, חזית השחרור הפלסטיני ואת החזית לשחרור ערבית.

התנזים הינו חלק מארגון הפת"ח החל פעילותו בשנת 1983 ולו אמצעי לחימה רבים הוא מחולק למחוזות ונמצא בליבו של ארגון הפת"ח באוכלוסייה פעילת פלסטינית וחינוכית לצד אימונים צבאיים. ייעודו ומטרותיו המוצהרות הן פוליטיות וחברתיות.(התנזיים = ארגון בערבית) למעשה זו מליציה מזוינת האוכפת סדר ברחוב הפלסטיני וזרועו של ערפאת ביחד הם הגורם לחיכוך האלים עם ישראל.

בארגון נמצאים אנשי שטח שצמחו ברצועת עזה ובערי הגדה, הנמצאים במאבק עם כוחות הזרם המכונה הנהגת "חויף" שהגיעו מהפזורה, וכיום, לאחר הסכמי אוסלו נהנים מתפקידים בכירים ברשות. לארגון בעיות זהות - הוא הזרם המרכזי והנוקשה באירועים האחרונים נגד ישראל.

ערפאת מעורב אישית במינוי בעלי התפקידים הבכירים בארגון. הארגון ממשיך להתחמש ודרישות ישראל לפרקו מנשקו לא התקבלו. **התנזים** מבעיר תמידית את השטח כשנכשל בדרכים מדיניות, ואז התנזים תמיד טוען שמדובר "במחאה עממית ובזעקה מהרחוב".

לאחרונה, מאז אירועי אוקטובר 2001, התנזים מסית את ערביי ישראל. כזכור, בשנת 1993 נחתם הסכם שלום בין ישראל לאש"ף (בין רבין לערפאת בנוכחות קלינטון נשיא ארה"ב).

ארגוני הסירוב החמאס, הג'האד האיסלמי והחזית העממית הבטיחו לטרפד את ההסכם ולהגביר את האלימות ופעולות הטרור נגד ישראל. www.idf.il/tanzim.stm

ג. חיזבאללה

כניסתם של אלפי פלסטינים חמושים לשטחה של לבנון הפרה את האיזון העדין בין העדות במדינה, והובילה למלחמת האזרחים בלבנון בשנת 1976. המטרה שהוצהרה "להשיב את השקט על כנו" לא הצליחה, אך ישראל החרישה. אש"ף לא רוסן אלא התעצם. לאחר טבח "אוטובוס הדמים", בשנת 1978, פלשה ישראל ללבנון במסגרת "מבצע ליטני", שיועד להשמיד תשתית אש"ף בלבנון, אך המשימה לא הצליחה בפועל. אש"ף רכש ארטילריה ובחודשי מאי-יוני 1981 ישראל ניסתה ללא הצלחה לשתק את הארטילריה של חיזבאללה. מתווך אמריקאי סייע להגיע לשביתת נשק. ביוני 1982 שגריר ישראל בלונדון שלמה ארגוב נורה בידי מתנקש פלסטיני, והממשלה החליטה על הפצצת מתקני אש"ף בדרום לבנון דבר שהביא מטחי קטיושות על הצפון. ב-2.6.82 פרצה כתגובה מלחמת לבנון. הלחימה הייתה קשה מהצפוי והיו אבדות כבדות. אנשי אש"ף וחיזבאללה נלחמו על כל שעל. השיעים בלבנון היו שותפים למאבק הישראלי ועינו את הפלסטינים.

הארגון מופעל כיום ע"י סוריה, דבר המוביל לעימות עם הסורים. החברים בחיזבאללה באים מתנועת האחים המוסלמים הסונים קיצוניים. תחזוקתם ומימוןם מגיע ממנהיגי העולם הערבי באירן השיעית. אירן מאוד משפיעה על המצב הפוליטי והדתי בארגון בלבנון. פקטור אחר הוא היחסים בין סוריה לישראל ולאירן ולאינטרסים של הסורים בלבנון ובסוריה כאשר יש כיום שיתוף פעולה בין האחים המוסלמים לאירן (המצב זמני ויכול כל יום להשתנות), יש מחלוקות עמוקות היסטוריות ודתיות בין שני הפלגים האיסלמיים.

מנהיג הארגון, חסאן וסאלה, טוען שילחם בישראל גם אחרי נסיגתה מלבנון עד שכל אדמת ישראל תשוב להיות רכוש מדינת פלסטין. בשנת 1982 הארגון ובראשו בשיר ג' מייל סירב לחתום על הסכם שלום עם ישראל אך עם רציחתו חתם אחיו על ההסכם, אלא, שעם שובו לסוריה התברר שאין לו כוח לשלוט והוא הודח. עם מותו של ג' מייל לישראל לא נותר עוד מה לעשות בלבנון, שכן הארגונים הפלסטינים גורשו ממנה. במשך שלוש השנים שישראל נשארה נהפכו יידיי ישראל השיעים לאויביה. (שיף ז, הארץ)

אנשי הארגון של "חיזבאללה", נאמנים לעקרון ה"תיעוד מבצעי", ואף בימים אלה מיישמים. מנהיג הארגון, השייח חסאן נסראללה, ממשיך להפעיל לוחמה פסיכולוגית דרך אמצעי התקשורת בעניין החטופים הישראליים. (למרות שהודיע דובר צה"ל שהם נהרגו בעת החטיפה). וכן, בתקופה שבה החזיק צה"ל ברצועת הביטחון בדרום לבנון תיעדו אנשי הארגון פעולות רבות נגד כוחות הצבא: תקיפות מוצבים (תקיפות רגליות ובאמצעות ירי מרגמות וטילים) פיצוץ מטעני חבלה וכו'.

בתקופה האחרונה אנו עדים לדרך פעולה דומה בה נוקטים אנשי "חמאס", המתעדים במצלמותיהם פיצוץ של מטעני חבלה ומכוניות תופת נגד כוחות צה"ל. אנשי "חמאס" מצליחים להתגבר בקלות רבה על קושי שנחסך מאנשי "חיזבאללה". הארגון הלבנוני מפעיל תחנת טלוויזיה "אל מנאר" המשדרת באמצעות הלוויין. אחרי שנערכו צילומי הפיגועים של חיזבאללה, הם שודרו בתחנת הטלוויזיה של הארגון. תחנות הטלוויזיה בארץ קלטו גם הן את השידורים האלה, והשתמשו בהם לצורך דיווחיהם. ל"חמאס" אין תחנת טלוויזיה משלו, והתפוצה של שידורי הטלוויזיה הפלסטינית מוגבלת. כאמור, "חמאס" מצא דרך להתגבר על הבעיה: תמונות הווידאו שמצלמים אנשיו מופצות לכלי התקשורת באמצעות סוכנויות הידיעות. דוגמא לדרך הפעולה הזאת ניתן לראות בתקרית שבה פוצצה מכונית התופת בין צומת גוש קטיף למחסום כיסופים ברצועת עזה כשעתיים וחצי לאחר הפיצוץ בולטת העובדה שאין לצמרת עמדה מדינית אחידה. יש בתוכה קנאים יותר ופחות (שיפ. ז. הארץ)

ד. החמאס

הוקם ביום פרוץ האינתיפאדה, ב-7 בדצמבר 1987 על-ידי השיח' אחמד יאסין, כזרוע הצבאית של האחים המוסלמים ברצועת-עזה והגדה המערבית, ובמהלך האינתיפאדה פעל במקביל למפקדה הלאומית המאוחדת, כשהוא מפרסם כרוזים המצהירים על ימי שביתה משלו. למרות עליות ומורדות הגדיל החמאס בהתמדה את כוחו על חשבון תומכי הארגון לשחרור פלסטין (אש"ף) בשטחים. להבדיל מהמפקדה, החמאס שאף להקטין ככל האפשר את פגיעת האינתיפאדה בחיי המסחר של השטחים, והפעילות הסדירה של בתי-הספר.

אמנת החמאס, אשר פורסמה באוגוסט, 1988 טענה שכל פלסטין, "מהים ועד הנהר", הינה ווקף מוסלמי; קיבלה את עקרון הלאומיות הפלסטינית לצד עקרון הפאן-אסלאמיות; וקראה לג'יהאד - מלחמת הקודש - לא רק נגד ישראל אך גם נגד גורמים מושחתים ומנוונים בחברה הפלסטינית. וכך קורבנות האלימות החמאסית אינם רק ישראלים אלא גם פלסטינאים רבים. עד מהרה החל החמאס להתנגש בארגונים פלסטיניים מזוינים אחרים. אמנת החמאס רמזה גם על פסילתו של אש"ף כמנהיג העם הפלסטיני, ופסלה את הלגיטימיות של כל פשרה עם ישראל, אם כי למעשה מוכן הארגון להגיע לפשרות טקטיות עמה. השיח' אחמד יאסין נעצר על-ידי ישראל במאי, 1989 הוא שוחרר ע"י נתניהו וחי כיום בעזה.

הפיגועים הראשונים של החמאס כללו את רציחתם של החיילים אבי סספורטס ואילן סעדון במאי 1989. ב-17 בדצמבר, 1992 בעקבות רציחתו של רס"ר משמר הגבול נסים טולדנו על-ידי החמאס, גירשה ישראל 415 פעילים של התנועות המוסלמיות הקיצוניות בשטחים, רובם אנשי החמאס. זאת ועוד, נוכח פיגועי החמאס

מאז החתימה עם אש"ף על הסכם הצהרת העקרונות, הכריזה על הארגון מלחמת חורמה, כולל סגירת מוסדות של הארגון. דובריהם המרכזיים של המגורשים היו ד"ר מחמוד א-זהאר, שהפך לאחר שחרורו לדוברו של החמאס ברצועה, וד"ר עבד אך-עזיז רנטיסי. לאחר הגירוש פורסם שדרג ההנהגה העליון של החמאס נמצא בארצות-הברית (ד"ר מוסא אבו-מרזוק, מהנדס במקצועו, שנחשב למנהיג המדיני של החמאס, התגורר תקופה ממושכת בארצות-הברית ונעצר שם בקיץ 1995) ובבריטניה, עם מפקדות אזוריות בשטחים, וסניפים באירן (שם יש לארגון נציגות בכירה ומחנות אימונים), ירדן (שם יושב אחד מדוברי החמאס), סוריה (שם השתתף החמאס בחזית העשרה שקמה בעקבות ועידת מזריד ותוך התנגדות לה), לבנון (שם יש לו נציג) ובסודן (שם קיימים מחנות אימונים). כספי החמאס הגיעו בעבר מארצות-הברית, בריטניה, מדינות מוסלמיות שונות (כולל ערב-הסעודית) ומהשטחים עצמם.

המטה הצבאי של החמאס בשטחים, נושא מאז תחילת 1991 את השם "עז א-דין אל-קסאם", על שמו של המטיף פלסטיני שחוסל ב-20 בנובמבר 1935 על-ידי כוח שוטרים בריטים בפתח מערה באזור ג'נין, ועד מהרה הפך לגיבור לאומי בעיני הפלסטינים. הוא בנוי מחוליות והתארגנויות, שבדרך כלל הקשר ביניהן רופף, ואשר אחד מראשי צה"ל השווה אותו להידרה - המפלצת מהמיתולוגיה היוונית בעלת תשעת הראשים. אנשי עז א-דין אל-קסאם החלו לבצע פעולות באמצעות מתאבדים, שהראשונה שבהם התרחשה ב-16 באפריל 1993 בצומת מחולה בבקעה. את המטענים שהמתאבדים נשאו עליהם ייצר יחיא עבד א-לטיף עייש, המכונה "המהנדס". למתאבדים עצמם הובטח שבעקבות מעשיהם יגיעו לחיי אושר בגן עדן.

החמאס התנגד לחתימת הסכם הצהרת העקרונות בין ישראל לבין הארגון לשחרור פלסטין ב-13 בספטמבר 1993. ופתח בסדרה של מעשי טרור בעקבותיו, שהתרחבו לאחר טבח מערת המכפלה. באוקטובר 1994 חטפה חוליה של עז א-דין אל-קסאם את החייל נחשון וקסמן, שנהרג על-ידי שוביו בעת שצה"ל ערך ניסיון לשחררו, במטרה להביא לשחרור אנשי חמאס העצורים בידי ישראל ולהשעיית שיחות קהיר בין ישראל לאש"ף. בינואר 1996 הצליחה ישראל לחסל את "המהנדס" בעזה באמצעות פלאפון ממולכד. כעבור חודשיים, בסוף פברואר

ותחילת מרס, הגיבו חוליות עז א-דין אל-קסאם בסדרה של פיגועי התאבדות, קטלניים במיוחד, באוטובוסים בירושלים ותל-אביב. גל הפיגועים הזה הוביל לדרישות חריפות מצד ישראל כלפי יושב-ראש הרשות הפלסטינית, יאסר ערפאת, לנקוט צעדים ממשיים נגד ארגוני הטרור. כמו כן, גרם גל הפיגועים למהפך בדעת הקהל היהודית בישראל ולתמיכה בבנימין נתניהו בבחירות לראשות הממשלה. כיום קיימים חילוקי דעות קשים בתוך החמאס באשר לגישה שעליו לנקוט כלפי הרשות הפלסטינית, ולעתים קרובות יוצאות הצהרות מנוגדות וסותרות מטעם דוברים שונים של הארגון. על אף העובדה שהרשות עצרה כמה ממנהיגי החמאס בעזה, ככל

הנראה קיימות הבנות אופרטיביות מסוימות בין שני הגופים, אם כי אין כל הוכחה לכך שקיים תיאום ביניהם באשר לפיגועים שמבצע החמאס, כפי שטוענים אנשי ימין רבים. ברור כיום שהתיאום בין הזרוע הפוליטית והזרוע הצבאית של התמאס רחוק מלהיות מלא. החמאס לא השתתף בבחירות למועצת הרשות הפלסטינית שהתקיימו בינואר 1996. איש חמאס אחד, עימאד פאלוג'י, עורך ביטאון החמאס, שהעמיד את עצמו לבחירה

ונבחר במחנה הפליטים ג'בליה, הורחק מהארגון. במרס 1996 הוקמה "מפלגת ההצלה האסלאמית הלאומית", שרבים ממקימיה הינם אנשי חמאס. WWW.HAARETZ.CO.IL (שיף ז. הארץ)

תהודה ציבורית היא כמו אוויר לנשימה עבור ארגוני טרור. כל ארגון כזה, בארץ ובעולם, שואף להשיג מטרות פוליטיות בפעולותיו התוקפניות. לשם כך הוא זקוק לפרסום פעולותיו מאז פרץ העימות הנוכחי בין ישראל לפלסטינים (עימות שזכה בצה"ל לשם הקוד "גאות ושפל") פועלים אנשי "חמאס", ונראה שעכשיו גם הפת"ח, לתייעוד פעילות הטרור שלהם נגד חיילי צה"ל ברצועת עזה וביהודה ושומרון. לא מדובר בתייעוד לצורכי ניתוח מבצעי, אלא כחלק בלתי נפרד משיטת הלחימה של הארגון.

אנשי אקדמיה מציירים תרשים זרימה המנתח את דרך הפעולה של ארגוני הטרור בביצוע פיגועים. חלק נכבד בניתוח מתייחס לצורך שלארגוני הטרור בתקשורת. "חמאס" החל לשכלל את החלק הזה במודל הטרור, ועדיין מוקדם לקבוע באיזו מידה יעשה זאת הפת"ח.

חלק מחבריה חושבים שהחמאס צריך להיות מעורב יותר בפעילות המפלגתית הפלשתינאית, להשתתף בבחירות ולדרוש ייצוג במוסדות הפלשטינים הקיימים בשטחים. לעומתם, יש הדבקים במדיניות של המשך המלחמה ללא פשרות. לא ברור לקבוצות אלו מה עדיף שתהיה מדיניות עראפת. השיח בסאם ג'ראר אמר באחרונה "בנסיבות הנוכחיות שבהן הכל בידי אמריקה, הפתרון היחיד האפשרי הוא שניכנע. כניעה תפתור את בעיות הפלשטינים אבל מי אומר שצריך למצוא כעת פתרון? אנחנו יכולים לחכות, שהדורות הבאים ימצאו פתרונות" העובדה שאין אלטרנטיבה להמשך המשא ומתן עם ישראל היא מקור הכוח של ערפאת וכוח זה מעניק לו להמשיך ולגרור את השיחות, גם כאשר נראה שבתוך אש"ף שוררת מהומה. השייך סלים משכם מסיק, בעקבות אל-שאפיעי, אבי האסכולה בהלכה המוסלמית הקרויה על שמו, שתנועת החמאס "צריכה לצאת משלב ההתבצרות וההסתגרות לפעולה על פי ההלכה במובנה הרחב יותר" השיח מציע לפתוח בהידברות עם כל הפלשתינאים המתנגדים לחמאס.

האינתיפאדה נתפסת כצעד "טבעי" המהווה תגובה לכיבוש המתמשך בגדה וברצועה ומבטא רצון התושבים באזורים אלו להתנתק משלטון ישראל. כדברי שיח' דרויש- "כיבוש זה הדבר שאי אפשר לסבול אותו. הוא לא נאור אלא שחור. המנהיגות אוהדת את האינתיפאדה ותומכת בהקמת מדינה פלסטינית. התנועה תומכת כמחויבות כספית ומורלית באזרחי שטחים אלו בהסברה במשלוחי מזון וסיוע רפואי. עמדה זו זהה לדעת ערביי ישראל. (מקור כוחו של ערפאת www.snunit.k12.il/peace)

2.4 אינתיפאדת אל-אקצה

הקדמה

מאז תחילת אינתיפאדת אל – אקצה, השתבשה היכולת לקיים דיון רציני בשאלות של מוסר, ערכים, שכל ישר ואמת. המחשבה הצבאית הכוחנית השתלטה כליל על התודעה הישראלית. (באר י. 9.8.01, ידיעות אחרונות) בדומה לאינתיפאדות הקודמות, גם כאן מדובר בדור חדש, אכזרי וחסר ספקות, הבא לדרוש את מקומו בהנהגה. אלא שלדור הזה, אין תוכן. צעירי **התנזים** לחצו לפתוח באינתיפאדה כדי להכניע את ישראל ולסלקה מהשטחים. אך, החברה הישראלית מוכיחה תקיפות, אחדות, ועמידה איתנה. לא רק שלא נסתלקה אלא סגרה לגמרי את הדלת הפוליטית והגיאוגרפית, בפני הפלשתינים. האינתיפאדה שבאה להציג את ישראל במערומיה עשתה זאת לחברה הפלשתינית.

ישראל משלמת מחיר גבוהה באינתיפאדה בה נהרגים תושביה, אך החברה הפלשתינית משלמת מחיר יקר בהרבה. כמו באינתיפאדות הקודמות, גם עכשיו ממתינים פעילי האיסלאם הפוליטי להשתלט על השברים. מדובר בחמאס על גדודי קסאם שלו (בכור ג. 9.8.01, ידיעות אחרונות).

הרקע

יום לפני ביקורו של אריאל שרון בהר הבית ארבו פלשתינים חמושים לסיור של צה"ל בצומת נצרים ברצועת עזה ופתחו באש. שני חיילים נפצעו אחד מת מפצעיו. למחרת ארגנו מארב דומה ואיש לא נפגע. יום אחרי ביקורו של אריאל שרון בהר הבית פתח לפתע שוטר פלשתיני שהיה בסיור משותף בקלקיליה אש על עמיתו הישראליים והרג שוטר מג"ב.

המהומות החלו בערב ראש השנה תשס"א, 20 ספטמבר 2000, יום שישי. לאחר תפילות הבוקר במסגדי הר הבית יצאו מתפללים ערבים והחלו לרגום באבנים מתפללים יהודים ברחבת הכותל, לתקוף שוטרים באבנים ובבקבוקי תבערה. השוטרים נאלצו להשתמש בכוח לפיזור ההמון. נפצעו עשרות שוטרים ועשרות מתפרעים פלשתינים, וכן שבעה מתפרעים נהרגו. אירוע זה הצית שרשרת אירועים אלימים ברחבי השטחים ובקרב הערבים המוסלמים בישראל. תחת הסיסמה "להציל את מסגד אל-אקצה" הכוונה להצילו מהרס ע"י ממשלת ישראל, טענה דמיונית שחוזרת ומופצת ע"י גורמים רשמיים ברשות הפלשתינית וע"י מטיפי דת מוסלמים.

http://www.idf.il/news/background_20nov00.stmHebrew

התקשורת מבשרת שיש להתחיל ליישם את דו"ח מיטשל והבנות טנט האומר שיהודים צריכים לחדול להגדיל את ההתנחלויות והערבים לחדול מירי אך היות ואין הם עומדים בכך אולי הקפאת הרחבת ההתנחלויות יושיב את ערפאת לשלחן המשא ומתן, גם אולי ללא המתנה של שבוע ללא לוחמה מוכה, ומותשת כדרישת שרון, האם אז יהיה מוכן לויתורים? לכלום ברור שלא ניתן להנחית מכה צבאית ממש גדולה. המשא ומן נתקע ולא נפסק עקב האירועים האלימים. (אליצור א. 16.11.01, ידיעות אחרונות)

הפרות הסכמים

במהלך האינתיפאדה ה , התחייבו הפלשתינים כלפי ישראל ואזרחיה, לשמור על המקומות הקדושים בה, כמו- כן, לסכל ולהפסיק את פעולות התנזים, לשמור על החוק והסדר בעזרת המשטרה הפלשתינית, תוך לחימה באנשי התנזים. מאז פרוץ אינתיפאדת אל – אקצה היו ניסיונות רבים להגיע לרגיעה אך כמעט כל ההסכמים וההבטחות בין שמעון פרס ליאסר ערפאת לא קוימו. במקום להשקיט את הרחוב הפלשתיני הם ליבו את האלימות, והשתמשו בה כבאמצעי פוליטי, וכן השתמשו בכלי נשק לא חוקיים שהיו אמורים להיות מוחזרים ע"י הרשות במסגרת ההסכמים. במספר מקרים הפלשתינים ירו אש אוטומטית ישירות לאזורים מיושבים ישראלים בניגוד לכל תהליך שלום. אמצעי התקשורת גויסו לשדר מידע שיקרי ולהציג את ההמון למעשי אלימות. קריאות גלויות לטבוח ביהודים משודרות בתקשורת שלהם. האמינות הפלשתינית נפגעה מאוד בתקרית בקבר יוסף הקדוש ליהודים ושימש לפי הסכם אוסלו כשיבה. ב 1.10.00 שוטר מג"ב בתפקיד נורה ונפצע. צה"ל לא הצליח לחלצו והוא מת מפצעיו. כעבור 5 ימים המקום פונה בהנחיית אהוד ברק, אז ראש הממשלה, והפלשתינים, במקום לשמור על המקום אפשרו להמון להחריבו, ולשרוף המתחם בתמיכה שקטה של השוטרים הפלשתינים כולל ספרי קודש, וריהוט המקום, ולמחרת צבעו אותו בירוק ובנו בו מסגד.

במהלך אינתיפאדת אל – אקצה הפרו הפלשתינים את כל ההסכמים הנ"ל- עובדה זו מצביעה על הגורם החד והישיר להמשך והרחבת אינתיפאדת אל – אקצה, וכמובן, על חוסר אמון מצד ישראל כלפי הרשות הפלשתינית. צה"ל מפגין איפוק מרבי וירי מותר רק בתגובה לירי או בעת סכנת חיים. צה"ל נשאר בעמדת התגוננות בעיקר מחוץ לריכוזי אוכלוסייה פלשתינית. לעיתים מפעיל צה"ל גישה יותר פעילה נגד האלימות. במיוחד בפעילות כמו זו שהייתה ברמאללה בה בצעו לינץ' בשני ישראלים שתעו בדרך לבסיסם וההמון רצה אותם בתחנת המשטרה הפלשתינית, ואחר נגררה הגופה ברחובות רמאללה. "לדור הקודם של אנשי צבא בכירים הייתה היכולת הנדירה לשים עצמם בנעליים של הצד השני. הדברים שהקצינים של היום אומרים, תורמים רבות לדעה הרווחת בישראל: אין לנו שותף בצד השני. זו אמירה נוראית, המגלמת בתוכה אפס תקווה" (ברגמן, ר. 9.11.01, ידיעות אחרונות) במצבי משבר נוטה הציבור להאמין להכרזות המנהיגים בקלות רבה מידי. האמת מתגלה לפעמים רק אחרי שנות דור. (באר י. 9.8.01, ידיעות אחרונות)

כבר ניסינו את כל הנוסחאות האפשריות, כבר הפעלנו לחץ בינלאומי עליהם, והם עלינו. כבר הבאנו את נשיא ארה"ב להתפנות לסייע בענייננו- ללא הצלחה. ערפאת מסרב לוותר על זכות השיבה, וישראל מסרבת להתפשר על זכות השיבה. האלימות פרצה כשערפאת הבין נכון שבעניין זה שום "טריק" או "לחץ בינלאומי" לא יזיז אותנו מעמדתינו, ולכן הוא מנסה להזיז אותנו בכוח.

התהליך המדיני לא פסק, אלא עבר לשלב "המכות", עד שצד אחד יוותר. זה נראה די רחוק. למרות התאור הכאילו-סימטרי, המלחמה אינה סימטרית. מסיבות פנים-לאומיות ובינלאומיות, ערפאת תמיד יכול להרשות לעצמו להתחיל במלחמה אנחנו- לעולם לא. הוא יכול להפסיק את המלחמה- צעד שיחייב אותנו מיידית. מפתחות המלחמה אצלו ולא בידנו. ביכולתנו רק להתיש את האוכלוסייה, להביאה ליאוש והיא שתדרוש מערפאת להפסיק את האש ללא תנאי. יש חשש כעת שהפסקת אש כעת כאשר הפלשתינים מותשים, תחזיר

אותם בכוחות רעננים ברגע שהמשא ומתן המדיני יעלה שוב על שרטון בנוכחות קולין פאוול. (אליצור א. 16.11.01, ידיעות אחרונות)

2.4.1 פעילות נגד ישראל באינתיפאדת אל-אקצה

מעל שנה מתרחשת בישראל ובשטחים מתקפה פלשתינית אלימה, חסרת תקדים בהיקפה ובעוצמתה, נגד אזרחי המדינה ואנשי כוחות הביטחון. לא היה לילה אחד בו אין תקריות ירי, שחלקן גדלו והיו לקרבות ממש, ולכיתור ישובים ערביים ע"י כוחות צה"ל וכן, הפיכת ישובים יהודיים למטרה לירי, לחדירות וחבלות וגנבות. עשרות אזרחים ואנשי כוחות הביטחון קיפחו את חייהם בפיגועי טרור מסיביים ונקודתיים במקומות רבים בישראל. הטרור גבר מאוד מאז שהרשות הפלשתינית שילחה לחופשי את מחבלי החמאס והג'יהד האיסלמי שהיו כלואים בשטחה. בנוסף למקרי רצח מזעזעים, נמשכת תוקפנות אלימה נגד ציבור ישראלי פסיבי.

פעילויות אלו ואחרות, מצביעות על מגמה מזעזעת בהם פועלים אנשי הטרור כנגד תושבים חפים מפשע, נגד חיילים אשר לא תקפו אותם אלה משרתים את המדינה מתוך נאמנות לה. אינתיפאדת אל – אקצה גובה מחיר כבד ויקר אשר היה יכול להימנע לו הפלשתינים היו מקיימים את ההסכמים ולא היו ממשיכים ברוח הטרור הנוראית. (ברגמן ר. 9.11.01, ידיעות אחרונות)

פרופ' אדווארד סיאד (אינטלקטואל צעיר פלשתיני, המבקר את ישראל ואת הרשות הפלשתינית והעומדים בראשם). סיאד היה יועצו של ערפאת בשיחות השלום ובקבוצות דיונים לפני אוסלו. מסביר כי "פרוץ אינתיפאדת אל – אקצה איפשרה לערפאת להשתמש בטקטיקה מוכרת שנקראת "אל-הורוב אילא אל-אמאם" כלומר בריחה תוך כדי ריצה קדימה, הכוונה להגדיר את המצב כמשבר ולנסות לגייס גורמים חיצוניים ובינלאומיים לקחת חלק במאמץ למנוע את האיום על הסכמי השלום ועל היציבות באזור. ערפאת ניצל את ההתפרצות והמשבר הגדול כדי לצאת ממצב לא נעים. להעצים את האירוע כדי להרוויח שליטה במצב, ולהוביל לתוצאה שתועיל לו. שני הצדדים לא מאמינים כיום שהפסקת אש תחזיק מעמד יותר משבוע כי הפלשתינים לא חוקרים או עורכים מעצרים, למרות שהאמריקנים כפו על שני הצדדים הפסקת אש של לפחות 48 שעות כדרישת שרון, והוצאת צה"ל משטחי הרשות. ערפאת נוהג בטקטיקה ולא מרפה מהאלימות, והאמריקנים זקוקים לשקט באזורינו כדי להתמודד במלחמתם נגד הטרור בהצלחה...הפרעה מצד זה או אחר תתקבל כהטרדה". (פישמן א. 20.9.01, ידיעות אחרונות)

2.5 הטרור העולמי

המכה הראשונה לתחושת האי ביטחון האמריקאית נחתה בפיגועים של ה- 11.9.01. בראשית הדברים אציין כי האירועים של 11.9.01 בארה"ב בו התפוצצו מטוסים על נוסעים במבני התאומים בניו-יורק, בפנטגון שבושינגטון ובפילדלפייה, שינו את פניו של הטרור העולמי ואת ההתייחסות אליו מצידו של כל מדינות המערב.

"משטר שיממן טרור ישלם מחיר גבוה" כך הצהיר הנשיא בוש ב- 11.11.01 בעצרת האו"ם בניו-יורק. מטרת הטרור טען, "שואה". אין דבר כזה טרור טוב. שום שאיפה לאומית או רגשות קיפוח מהעבר אינם יכולים להצדיק רצח מכוון של חפים מפשע. הממשלות שעוצמות עיניים מול הטרור, מקוות כי הטרור יחלוף על פניהן. הן טועות. הטרוריסטים מתכננים עוד פעולות טרור, לא ברור באיזו ארץ, כאשר שאיפתם להפיל ממשלות. בוש פנה לנציגי המדינות הערביות והמוסלמיות באולם, ואמר- כי הם גם מהווים מטרה לאוסמה בן לאדן, שרק בשבוע שעבר תקף אותם וקרא למנהיגי העמים הערביים "בוגדי- האיסלם" (אייכנר. א. 11.11.01).

על הסכסוך במזרח התיכון אמר הנשיא בוש – "אנו מקווים שיום אחד שתי מדינות, ישראל ופלשתיין, יחיו בשלום זו לצד זו, בתוך גבולות בטוחים ומוכרים בהתאם להחלטות האו"ם, וזאת רק אחרי שיושם קץ לפעולות האלימות והטרור, ואמריקה ממשיכה לכבוד קשה בעניין הזה. בישראל הביעו שביעות רצון (שם).

עד לאירוע זה תיעדו בתקשורת העולמית באהדה לפלשתינים, שמפגינים פלשתינים לא חמושים לרבות ילדים, נהרגו מירי ישראלי.

התקשורת השיבה לערפאת את מעמדו בעולם מיידית, הוא עורר תמיכה ערבית נרחבת והציג את אהוד ברק כ"איש הרע".

פעילי פתח נטלו יוזמה ויצאו עם נשק לרחוב ובחירתו של ערפאת לצאת מהמדינה ברגע קריטי זה כדי להגיע לאירועים חשובים בתוניס או בספרד רמזה על אור ירוק להמשיך להלום בישראל.